

Veldinstrument observatie pedagogische praktijk

kindercentra en peuterspeelzalen

december, 2014

ontwikkeld door:

Nederlands
Jeugd
instituut

in opdracht van:

GGD
GHOR
NEDERLAND

Inleiding

Dit document bevat het veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar en het veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4-12 jaar. Inspecteurs kinderopvang van de GGD'en gebruiken het instrument om de pedagogische praktijk van kindercentra en peuterspeelzalen te beoordelen.

Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) heeft in 2011 het veldinstrument observatie pedagogische praktijk ontwikkeld, in opdracht van GGD GHOR Nederland. Sinds 2012 gebruiken GGD-inspecteurs het instrument bij observatie en rapportage. Om het instrument correct en eenduidig te gebruiken, is aan alle inspecteurs scholing aangeboden. Feedback vanuit de praktijk op inhoud en bruikbaarheid van het veldinstrument is gemonitord en gewogen door GGD GHOR Nederland in afstemming met het NJI.

Om het veldinstrument een steviger positie te geven in het toezicht, heeft GGD GHOR Nederland het wetenschappelijk laten toetsen. In 2012 is middels kleinschalig onderzoek de betrouwbaarheid van het instrument vastgesteld (Fukkink, 2012). In 2014 bleek uit onderzoek tevens dat het instrument overwegend valide was (Jepma & Muller, 2014). Het NJI heeft het instrument, in samenspraak met GGD-inspecteurs, vervolgens aangepast op basis van de adviezen uit dit onderzoek ter verdere verhoging van de validiteit. Per 1 januari 2015 is de nieuwe versie van het veldinstrument observatie pedagogische praktijk in gebruik door inspecteurs en openbaar gesteld.

1. Waarom is het veldinstrument nu openbaar?

Openbaarmaking van het veldinstrument observatie pedagogische praktijk zorgt voor een beter gesprek tussen houder en toezichthouder over de kwaliteit van de pedagogische praktijk. De kinderopvanginstelling weet hoe de toezichthouder met behulp van dit instrument de pedagogische praktijk observeert.

2. Doel en werkwijze van het veldinstrument

De GGD-inspecteur gebruikt het veldinstrument observatie pedagogische praktijk voor de toetsing van de pedagogische praktijk tijdens de observatie op de groep. Het veldinstrument fungeert als informatiebron, voorafgaand en tijdens de observatie. Met een reeks praktijkbeschrijvingen maakt het instrument duidelijk welke vormen van pedagogische praktijk niet of wel voldoen aan de basisnormen voor pedagogische kwaliteit in de kinderopvang.

Het veldinstrument draagt bij aan een betrouwbare en objectieve beoordeling van de pedagogische praktijk met:

- uniforme indicatoren en beschrijvingen waarmee de GGD-inspecteur de pedagogische kwaliteit kan wegen en beoordelen;
- een gezamenlijke taal waarmee de GGD-inspecteur de pedagogische kwaliteit kan bespreken met de houder van een kindercentrum of peuterspeelzaal en kan beschrijven in het inspectierapport.

2.1 Basisdoelen en indicatoren

Het veldinstrument observatie pedagogische praktijk is opgebouwd uit de vier basisdoelen van Riksen-Walraven (zie hoofdstuk 3.1). Binnen ieder basisdoel is een onderverdeling gemaakt in 'indicatoren'. De indicatoren verwoorden de belangrijkste elementen van een basisdoel.

2.2 Gedragsbeschrijvingen

Onder iedere indicator staat een aantal gedragsbeschrijvingen van pedagogisch medewerkers en/of kinderen. Die beschrijvingen helpen om gedrag te ontdekken, te herkennen en een waarde te geven. Hierbij is geen verschil in zwaarte tussen de beschrijvingen binnen één indicator: de eerste beschrijving is even relevant als de laatste. Een inspecteur kan –gedeelten uit- de beschrijvingen gebruiken voor rapportage, aangevuld met eigen observaties.

2.3 Beoordeling pedagogische kwaliteit

De GGD-inspecteur geeft op grond van de notities tijdens de observatie een definitief oordeel per indicator. De GGD-inspecteur weegt zijn of haar observaties. Hierbij telt niet de kwantiteit van onvoldoende of voldoende scores, maar het effect dat de inspecteur heeft waargenomen op het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen. Vervolgens geeft de inspecteur een oordeel per basisdoel, op basis van de bevindingen en beoordeling van alle onderliggende indicatoren. Het veldinstrument is dus bedoeld ter ondersteuning bij de beoordeling. Het is uitdrukkelijk niet bedoeld als scoringslijst waarmee een GGD-inspecteur op grond van plussen en minnen tot een oordeel kan komen.

3. Basisdoelen Riksen-Walraven

Het veldinstrument observatie pedagogische praktijk is ingedeeld naar de vier pedagogische basisdoelen van Marianne Riksen-Walraven (2000) die zijn benoemd in de Memorie van Toelichting bij de Wet kinderopvang (2005).

Deze basisdoelen zijn:

- Het waarborgen van emotionele veiligheid.
- Het bieden van mogelijkheden voor kinderen tot ontwikkeling van persoonlijke competentie.
- Het bieden van mogelijkheden voor kinderen tot ontwikkeling van sociale competentie.
- Socialisatie; het overdragen van waarden en normen.

4. Invulling

Zowel de selectie van relevante interactie-aspecten als de keuze voor te hanteren begrippen is direct gerelateerd aan de drie meest gezaghebbende bronnen op het gebied van pedagogische kwaliteit in de kinderopvang op het niveau van wetgeving, wetenschap en praktijkkennis:

- Wetgeving: vier pedagogische basisdoelen.
- Wetenschap: NCKO-onderzoek naar de pedagogische kwaliteit in de kinderopvang op basis van structuur- en proceskenmerken.
- Praktijk: pedagogisch kader kindercentra 0-4 / kindercentra 4-13 jaar / samen verschillend-diversiteit.

Inhoudsopgave

Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar.....	1
Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4-12 jaar.....	30

Bijlagen:

Bijlage 1: Begrippenlijst

Bijlage 2: Literatuurlijst

Veldinstrument observatie
pedagogische praktijk 0-4 jaar

UITVOERING PEDAGOGISCH BELEIDSPLAN		
De houder draagt zorg voor uitvoering van het pedagogisch beleidsplan		
Onvoldoende	Voldoende	Notities
De beroepskrachten (her)kennen de vier pedagogische basisdoelen niet en/of ze weten niet wat hierover in het pedagogisch beleid staat.	De beroepskrachten weten wat de vier pedagogische basisdoelen inhouden. Ze weten in grote lijnen wat hierover in het pedagogisch beleid staat.	
De beroepskrachten hebben geen inbreng bij het vaststellen of verbeteren van het pedagogisch beleidsplan.	De beroepskrachten bespreken hun ervaringen met de leidinggevende ; de leidinggevende vertaalt het naar verbeteringen in het beleidsplan.	
De beroepskrachten stemmen hun handelen niet bewust en/of gericht af op uitgangspunten of werkinstructies die gaan over het werken aan de vier pedagogische basisdoelen.	De beroepskrachten handelen volgens de uitgangspunten en werkinstructies in het pedagogisch beleidsplan. Zij weten waarom ze zo handelen en wat de bedoeling ervan is in relatie tot de vier pedagogische basisdoelen.	
De beroepskrachten bespreken hun handelen (aanpak, effect op de kinderen) niet op vaste momenten met het team en de leidinggevende. Werkinstructies en afspraken worden alleen besproken naar aanleiding van een negatief voorval (probleem met een kind, bijna ongeluk, klacht). De inhoud van het pedagogisch beleidsplan is hierbij niet richtinggevend.	De beroepskrachten bespreken hun handelen (aanpak, effect op de kinderen) op vaste momenten met het team en de leidinggevende. Werkinstructies en afspraken staan geagendeerd bij teamoverleg en werkbegeleiding. Het pedagogisch beleidsplan wordt als houvast en naslagwerk gebruikt.	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

EMOTIONELE VEILIGHEID

Het bieden van een gevoel van veiligheid is de meest basale pedagogische doelstelling voor alle vormen van kinderopvang. De algemene term 'veiligheid' verdient de voorkeur boven 'veilige gehechtheidsrelatie', omdat er meer factoren zijn die kunnen bijdragen aan het ontwikkelen van een gevoel van veiligheid dan de kwaliteit van de omgang met volwassen opvoeders.

Het bieden van emotionele veiligheid is van primair belang. Niet alleen omdat het bijdraagt aan het welbevinden van de kinderen nu, maar ook omdat een onveilig klimaat het realiseren van de andere pedagogische doelstellingen in de weg staat. Als een kind zich niet veilig voelt, gaat het niet op ontdekking uit en durft het geen nieuwe uitdagingen aan te gaan. Het kind ontwikkelt geen zelfvertrouwen en er kan geen sprake zijn van innerlijke groei door positieve ervaringen.

Er zijn drie bronnen van emotionele veiligheid te onderscheiden:

1. **Vaste en sensitieve verzorgers**

De beschikbaarheid van sensitief reagerende opvoeders in de eerste levensjaren blijkt bevorderlijk te zijn voor de veerkracht van kinderen, ook op langere termijn. De beroepskracht vervult een centrale rol in het pedagogisch proces; communicatie en dialoog zijn de belangrijkste middelen. Vanuit de rol van gids en begeleider kan de beroepskracht een juiste vorm van steun en begeleiding geven die aansluit op wat het kind nodig heeft om nieuwe ervaringen op te doen.

De affectieve kwaliteit van de interactie bevordert een gevoel van veiligheid en acceptatie bij een kind. Hoe sensitief responsiever de beroepskracht, hoe meer zij door een kind wordt gewaardeerd; het kind gaat zijn signalen en positieve gevoelens op haar richten en gaat zich aan haar hechten.

2. **Aanwezigheid van bekende leeftijdsgenoten**

In vaste groepen kunnen kinderen al in het tweede levensjaar een duidelijke voorkeur voor een of twee groepsgenoten ontwikkelen. Binnen zulke relaties is sprake van sociale uitwisselingen en van emotionele responsiviteit. Groepsgenoten kunnen al op jonge leeftijd een bron van veiligheid vormen, maar dan moeten zij elkaar wel zo regelmatig zien dat ze elkaar goed kunnen leren kennen. In een vertrouwde groep kunnen kinderen gevoelens van verbondenheid en sociale verantwoordelijkheid ontwikkelen.

3. **Inrichten van de omgeving (binnen en buiten)**

De inrichting van een ruimte kan een bijdrage leveren aan een gevoel van geborgenheid. Met aandacht voor akoestiek, licht, kleur en indeling van de ruimte is veel te bereiken op het gebied van sfeer en herkenbaarheid van bepaalde (speel)plekken. Ook de luchtkwaliteit speelt een rol bij het prettig en actief (kunnen) voelen.

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJi	Status: definitief

EMOTIONELE VEILIGHEID		
De beroepskrachten communiceren met de kinderen		
Onvoldoende	Voldoende	<i>Notities</i>
<p><i>1 Begroeten (0-4)</i> Meerdere kinderen worden niet individueel begroet bij binnenkomst. De begroeting is plichtsmatig.</p>	<p><i>Begroeten (0-4)</i> Elk kind wordt individueel begroet bij binnenkomst; beroepskrachten doen dit op een enthousiaste en persoonlijke manier.</p>	
<p><i>2 Kennen/ herkennen (0-4)</i> De beroepskrachten kennen niet alle kinderen in de groep, niet eens bij naam. Kinderen worden onpersoonlijk en allemaal ongeveer op dezelfde manier aangesproken.</p>	<p><i>Kennen/ herkennen (0-4)</i> De beroepskrachten kennen ieder kind in de groep; ze kennen hen bij naam en weten persoonlijke bijzonderheden (bv karakter, slaapritueel, allergieën). In het contact met het kind wordt die kennis gebruikt.</p>	
<p><i>3 Respectvol contact (0-4)</i> De beroepskrachten hebben nauwelijks contact met de kinderen, niet verbaal en niet non-verbaal. Zij communiceren met name via instructies en commando's (geboden/verboden). Het contact is vooral gericht op sturen en controleren van gedrag van het kind en op organisatorische zaken.</p>	<p><i>Respectvol contact (0-4)</i> De beroepskrachten hebben korte gesprekjes met kinderen waarbij beiden bijdragen aan de voortgang en inhoud van het gesprek (dialog). Zij sluiten meestal op passende wijze aan op de situatie en/of de vraag van een kind. Er is verbaal en non-verbaal contact.</p>	
<p><i>4 Respectvol contact (1-4)</i> De beroepskrachten reageren op kinderen en op elkaar, vooral vanuit hun eigen belang of behoefte op dat moment.</p>	<p><i>Respectvol contact (1-4)</i> De beroepskrachten gedragen zich sensitief en responsief naar de kinderen. Zij laten actief merken dat zij het kind begrijpen en reageren daar adequaat op.</p>	
<p><i>5 Aansluiten (0-4)</i> De beroepskrachten sluiten in hun lichaamshouding en stem/taalgebruik niet aan op de leeftijd van de kinderen.</p>	<p><i>Aansluiten (0-4)</i> De beroepskrachten verwoorden in veel situaties hun gedrag. Zij passen hun lichaamshouding aan (op ooghoogte praten, door de knieën gaan als zij bij spelsituaties meekijken) en praten met taal (zinsbouw, woordkeuze) die past bij de leeftijdsgroep.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>6 Respectvolle intimiteit</i> (0-4) De beroepskrachten gebruiken lichamelijk contact alleen voor controle en regie, bv om kinderen op te laten schieten (duwtje in de rug). Of: Beroepskrachten hebben lichamelijk contact dat ongewenst of ongepast is in een situatie, bv omhelzen, aanraken of kietelen terwijl het kind dit zichtbaar of hoorbaar niet wil.</p>	<p><i>Respectvolle intimiteit</i> (0-4) De beroepskrachten hebben vanzelfsprekend en gepast lichamelijk contact met kinderen. Zij hebben een professionele werkhouding in situaties die vragen om c.q. horen bij lichamelijk contact (troosten, op schoot nemen, aanhalen). Bij iedere vorm van fysieke intimiteit laat de beroepskracht zich leiden door de reactie van het kind.</p>	
<p><i>7 Afsluiten/ overgang opvang – thuis</i> (0-4) Het vertrek van de kinderen en/of de beroepskracht wordt niet goed georganiseerd. Er is geen duidelijke taakverdeling. De beroepskrachten nemen geen afscheid bij het vertrek van een kind; er is geen persoonlijke boodschap (terugblik op de dag, benoemen van een ervaring, bespreken van een incident) of groet. Sommige kinderen vertrekken buiten het zicht van de beroepskracht en/of zonder dat hun vertrek wordt opgemerkt. De beroepskrachten communiceren hun eigen komen en gaan niet naar de kinderen.</p>	<p><i>Afsluiten/ overgang opvang – thuis</i> (0-4) Het moment van vertrek (van kind of beroepskracht) verloopt rustig en goed georganiseerd. De beroepskrachten hebben een duidelijke taakverdeling. De beroepskrachten nemen van ieder afzonderlijk kind afscheid met een persoonlijke opmerking of groet. Het vertrekmoment wordt gebruikt om samen met het kind terug te kijken op positieve en negatieve gebeurtenissen. De beroepskrachten helpen het kind om de opvangdag af te sluiten. De beroepskrachten nemen afscheid van de groep als zijzelf vertrekken.</p>	
<p><i>8 Sensitieve responsiviteit</i> (0-1) De beroepskrachten sluiten niet aan op de non-verbale en/of verbale signalen van baby's. Zij moedigen de baby niet aan door eigen expressie, geluidjes, aanraking. Zij reageren niet passend op (overmatig) huilen; hierover zijn geen afspraken.</p>	<p><i>Sensitieve responsiviteit</i> (0-1) De beroepskrachten reageren op signalen van de baby door zelf ook geluidjes te maken, aan te raken en emoties te laten zien. Zij lokken dit contact ook uit bij baby's (sensitief-responsief). Er zijn gedragsregels voor het omgaan met (overmatig) huilen.</p>	
<p><i>9 Aandacht</i> (0-1) Tijdens contact-/verzorgingsmomenten met baby's richten de beroepskrachten hun aandacht minimaal de helft van de tijd op andere personen of handelingen. Veel handelingen gebeuren routinematig.</p>	<p><i>Aandacht</i> (0-1) Tijdens contactmomenten zijn de beroepskrachten meer dan de helft van de tijd gericht op de baby. Handelingen sluiten aan op de interactie met de baby.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p>10 <i>Kennis baby-ontwikkeling</i> (0-1) De beroepskrachten sluiten in taal/klank/lichaamshouding niet aan op het ontwikkelingsniveau van baby's.</p>	<p><i>Kennis baby-ontwikkeling</i> (0-1) De beroepskrachten weten wat baby's aankunnen, leuk vinden, enthousiast maakt en sluiten daar in hun contact op aan. Er is aandacht voor het individueel tempo en vermogen van de baby.</p>	
<p>11 <i>Verbinding opvang – thuis</i> (0-1) De beroepskrachten weten niet wat de individuele routines en afspraken zijn over de baby's. Het dagschema van de groep gaat boven het bioritme van de baby. Er is geen informatie over de baby ter inzage op de groep.</p>	<p><i>Verbinding opvang – thuis</i> (0-1) De beroepskrachten weten op welke wijze zij kunnen aansluiten op bioritme en afspraken voor individuele baby's. Er is informatie over iedere baby bekend bij de beroepskrachten. Binnen de groepsroutine houden de beroepskrachten rekening met de eigenheid van ieder kind en zijn thuisgewoontes (knuffel, muziekje, drinktempo, favoriet speeltje).</p>	

EMOTIONELE VEILIGHEID		
De beroepskrachten hebben een vertrouwde relatie met de kinderen		
Onvoldoende	Voldoende	<i>Notities</i>
<p>12 <i>Contact/affectie</i> (0-4) De beroepskrachten gedragen zich vooral als 'toezichthouder'. Zij hebben geen speciale affectie naar de kinderen, maar nemen hun zorgtaak wel serieus.</p>	<p><i>Contact/affectie</i> (0-4) De beroepskrachten laten merken dat ze de kinderen accepteren zoals ze zijn; ze geven complimentjes, maken grapjes, knuffelen, hebben oogcontact en treden bemoedigend op als een kind dat nodig heeft.</p>	
<p>13 <i>Individuele aandacht</i> (0-4) De beroepskrachten zijn niet echt betrokken bij de kinderen. Zij hebben geen professioneel-affectieve relatie met de kinderen. Zij beschouwen de groep als eenheid en sluiten niet aan op individuele kinderen. Zij komen afstandelijk over. Kinderen zoeken de beroepskracht niet op om iets (leuks, grappigs, naars) te vertellen.</p>	<p><i>Individuele aandacht</i> (0-4) De beroepskrachten reageren (meestal) op een warme en ondersteunende manier op kinderen. Zij gaan op een ongedwongen manier om met de kinderen. De beroepskrachten sluiten (meestal) op een passende wijze aan op de interesse en emotie die individuele kinderen aangeven. Kinderen delen hun ervaringen en emoties graag met (één van) de beroepskrachten.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>14 Steun krijgen</i> (0-4) De kinderen schermen zich af voor de beroepskrachten; zij reageren niet of niet positief op initiatieven van de beroepskrachten. Kinderen schakelen niet uit zichzelf de beroepskrachten in voor hulp of steun. Kinderen laten zich niet of met tegenzin door de beroepskrachten troosten of kalmeren. Sommige kinderen hangen juist bovenmatig aan de beroepskrachten.</p>	<p><i>Steun krijgen</i> (0-4) De meeste kinderen laten zich enthousiast maken en motiveren door de beroepskrachten; zij reageren op initiatieven van de beroepskracht. De meeste kinderen zijn rustig en ontspannen in het contact met de beroepskrachten. De kinderen schakelen de beroepskrachten in als ze hulp of steun nodig hebben.</p>	
<p><i>15 Extra steun</i> (0-4) De beroepskrachten hebben weinig oog voor kwetsbare kinderen in hun groep. Zij reageren in 'noodsituaties' (als het kind schreeuwt, huilt, valt), maar zijn niet proactief.</p>	<p><i>Extra steun</i> (0-4) De beroepskrachten bieden op eigen initiatief en passende wijze steun aan kinderen die vanwege fysieke, sociale of gedragsmatige beperkingen/stoornissen extra kwetsbaar zijn.</p>	
<p><i>16 Vaste verzorger</i> (0-1) De beroepskrachten vervullen de verzorgingstaken zonder onderlinge taakverdeling; zoals het zich voordoet, gebeurt het.</p>	<p><i>Vaste verzorger</i> (0-1) De beroepskrachten voeren (zoveel mogelijk) de verzorgingstaken per baby uit volgens vast rooster.</p>	
<p><i>17 In contact</i> (0-1) De beroepskrachten laten baby's (te) lang in wippertje of box/speelkleed liggen zonder aandacht aan hen te schenken. Baby's zijn 'geparkeerd' en verdwijnen (letterlijk/figuurlijk) 'uit beeld' van de beroepskracht.</p>	<p><i>In contact</i> (0-1) De beroepskrachten wisselen rust en actie op een gepaste manier af voor iedere baby, waarbij zij steeds met hem in contact blijven c.q. zicht houden.</p>	

EMOTIONELE VEILIGHEID

Er heerst een ontspannen, open sfeer in de groep

Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p><i>18 Structuur en flexibiliteit</i> (0-4) Het dagschema is vast en star; er is geen tijd voor individuele interesses van kinderen. De beroepskrachten laten niet toe dat van het dagschema wordt afgeweken. Of: het dagschema is te onvoorspelbaar voor kinderen, waardoor kinderen niet weten wat zij kunnen verwachten.</p>	<p><i>Structuur en flexibiliteit</i> (0-4) Er is een dagschema met dagelijkse routines en activiteiten in een herkenbare en vertrouwde volgorde. Het biedt houvast voor kinderen. Het laat ruimte voor enige flexibiliteit voor onvoorziene situaties of uitloop van geplande activiteiten.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>19 Energie en sfeer</i> (0-4) Er is een matte sfeer in de groep; kinderen lijken geen energie te kunnen opbrengen en zijn passief, gelaten in hun gedrag. Ze laten alles over zich heenkomen; ze zitten hun tijd gewoon maar uit. Of: de sfeer is onrustig; kinderen zijn tegendraads, onredelijk boos en rusteloos. De getoonde emoties zijn nogal eens heftig voor de situatie: te druk, te luid, te zeurderig, te overdreven.</p>	<p><i>Energie en sfeer</i> (0-4) Er is een aangename sfeer in de groep. De meeste kinderen tonen in hun gedrag dat ze zich op hun gemak voelen. Kinderen laten hun emoties zien, zowel in positieve zin (blij, tevreden, nieuwsgierig, enthousiast) als in negatieve zin (boos, verdrietig). De emoties zijn passend bij de situatie.</p>	
<p><i>20 Welbevinden</i> (0-4) Het welbevinden van de kinderen is laag. De meeste kinderen zijn stil, ontevreden of huilerig. Of ze zijn schrikachtig en snel in paniek. Ze voelen zich niet op hun gemak. De kinderen tonen geen nieuwsgierigheid en houden direct op met een activiteit als iets niet lukt. Het spelen gebeurt lusteloos en zonder er van te genieten. Veel kinderen laten zich gemakkelijk storen of afleiden door anderen.</p>	<p><i>Welbevinden</i> (0-4) Het welbevinden van de kinderen is redelijk tot goed. De meeste kinderen zijn ontspannen en bezig met hun spel. De meeste kinderen genieten van de dingen die gebeuren en die zijzelf kunnen; ze tonen blijdschap, plezier en trots.</p>	
<p><i>21 Emotie/ empathie</i> (1-4) Kinderen laten geen (mat, onverschillig) of te extreme emoties (schrikachtig, agressief, vermijdend) zien in het contact met andere kinderen.</p>	<p><i>Emotie/ empathie</i> (1-4) Kinderen reageren op elkaars emoties. Zij delen elkaars blijheid als er iets leuk is, boosheid bij onrecht, verdriet bij pijn.</p>	
<p><i>22 Gevoel van veiligheid</i> (0-1) De baby's liggen of zitten in de groepsruimte op willekeurige plaatsen. Er wordt weinig rekening gehouden met hun blikveld en beperkt reactievermogen (rondrennende peuters, onverwacht of hard geluid). Of: baby's hebben weinig contact met andere kinderen doordat ze te afgeschermd liggen.</p>	<p><i>Gevoel van veiligheid</i> (0-1) De baby's staan in contact met de groep op een manier en vanaf een plaats die veiligheid biedt en past bij hun interesse en bevattingvermogen.</p>	
<p><i>23 Sfeer</i> (0-1) De sfeer in de groep is onrustig. De baby's tonen signalen van stress, zoals overmatig huilen, overmatig spugen, constant gejammer, of zijn juist heel stil en apathisch.</p>	<p><i>Sfeer</i> (0-1) De sfeer is ontspannen. De baby's zijn hoorbaar en zichtbaar 'bezig': geluidjes, kirren, met handje ergens op slaan, kruipen.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

EMOTIONELE VEILIGHEID		
Kinderen hebben vaste beroepskrachten en bekende leeftijdsgenootjes om zich heen		
Onvoldoende	Voldoende	<i>Notities</i>
<p><i>24 Vertrouwde gezichten-kinderen (1-4)</i> Kinderen zien véél en veel onbekende kinderen op één dag. De samenstelling van de groep is niet constant gedurende de dag; regelmatig (her)groepering. <i>NB: Dit geldt niet als bewust is gekozen voor opendeurenbeleid.</i></p>	<p><i>Vertrouwde gezichten-kinderen (1-4)</i> Kinderen hebben op hun opvangdag altijd (een aantal) vaste/vertrouwde andere kinderen in de groep. De wisselingen worden zorgvuldig begeleid. Een enkele keer worden hele kleine groepen (enkele uren) samengevoegd.</p>	
<p><i>25 Vertrouwde gezichten-medewerkers (1-4)</i> Kinderen moeten zich aanpassen aan veel verschillende beroepskrachten zonder een stabiele/vertrouwde persoon om voor hen te zorgen. Er werken meer dan 3 verschillende beroepskrachten in de groep of de kinderen worden vaak verplaatst.</p>	<p><i>Vertrouwde gezichten-medewerkers (1-4)</i> Er is sprake van max. 3 vaste beroepskrachten die de groep begeleiden.</p>	
<p><i>26 Overgangen (eventueel navragen) (0-4)</i> De overgang naar een nieuwe groep of nieuwe beroepskrachten is abrupt en vindt plaats zonder voorbereiding voor de kinderen.</p>	<p><i>Overgangen (eventueel navragen) (0-4)</i> De overgang naar een nieuwe groep of nieuwe beroepskrachten verloopt geleidelijk; kinderen worden hierop voorbereid (bv bezoeken vooraf aan nieuwe groep, kennismaken met beroepskracht van nieuwe groep).</p>	
<p><i>27 Invalkrachten (0-4)</i> Er wordt gebruik gemaakt van wisselende en voor de kinderen onbekende invallers.</p>	<p><i>Invalkrachten (0-4)</i> Er zijn vaste invallers aanwezig/beschikbaar.</p>	
<p><i>28 Continuïteit groepsritme (0-4)</i> De beroepskrachten hebben geen duidelijke taakverdeling en/of voor kinderen herkenbare uitvoering van activiteiten/rituelen. Zij kennen de dagindeling, de groep en de werkwijze onvoldoende.</p>	<p><i>Continuïteit groepsritme (0-4)</i> Alle aanwezige beroepskrachten (vast en inval) kennen het dagprogramma, de (meeste) kinderen en de werkwijze op de groep. Zij bieden dit aan op een voor de kinderen bekende wijze.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p>29 <i>Continuïteit groepssamenstelling</i> (0-4) De groepssamenstelling is niet constant gedurende het jaar; de meeste kinderen wisselen meer dan 2x per jaar van groep zonder duidelijke pedagogische redenen.</p>	<p><i>Continuïteit groepssamenstelling</i> (0-4) Kinderen worden niet meer dan 1x per jaar overgeplaatst naar een andere groep.</p>	
<p>30 <i>Vertrouwde contacten</i> (0-1) Bij de plaatsing van baby's of de indeling van groepen wordt niet of nauwelijks rekening gehouden met het belang van vertrouwde verzorgers en bekende leeftijdsgenootjes voor baby's.</p>	<p><i>Vertrouwde contacten</i> (0-1) Voor de baby's zijn er altijd vertrouwde gezichten van beroepskrachten en leeftijdsgenootjes in de groep aanwezig.</p>	

EMOTIONELE VEILIGHEID

Er is informatieoverdracht en – uitwisseling tussen ouders en beroepskrachten

Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p>31 <i>Brengen/halen</i> (0-4) De beroepskrachten stellen zich niet hartelijk en actief ontvangend op naar ouders. Ouders worden niet persoonlijk welkom geheten. Ouders worden niet gevraagd of het wordt tegengewerkt om hun kind(eren) in de groepsruimte te brengen of op te halen. Ouders krijgen niet of nauwelijks kans om groepsgenootjes of de bezigheden van de dag te zien.</p>	<p><i>Brengen/halen</i> (0-4) De beroepskrachten verwelkomen zowel de ouders als het kind op persoonlijke wijze. Ouders mogen hun kind(eren) in de groepsruimte brengen en ophalen. Ouders krijgen de gelegenheid om groepsgenootjes aan te spreken en te zien waar het kind die dag mee bezig is geweest.</p>	
<p>32 <i>Mogelijkheid informatieoverdracht</i> (1-4) Er is geen overdracht (mogelijk) tussen ouders en de beroepskrachten van de eigen groep. Alleen als ouders zelf aandringen op informatie-uitwisselen bij brengen en halen, sluiten beroepskrachten hierop aan. Er zijn geen afspraken over een vaste contactpersoon.</p>	<p><i>Mogelijkheid informatieoverdracht</i> (1-4) Beroepskrachten nemen (desgewenst) actief informatie in ontvangst bij het brengen, en dragen actief informatie over bij het ophalen. Ouders krijgen antwoord op hun vragen. Ouders worden zoveel mogelijk door een vaste beroepskracht/mentor aangesproken.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>33 Afstemmen</i> (0-1) De beroepskrachten geven informatie als ouders daarom vragen. Zij maken geen gebruik van ouders als informatiebron voor de verzorging van een baby.</p>	<p><i>Afstemmen</i> (0-1) De beroepskrachten spreken de ouders actief aan over de actuele (fysieke) situatie van de baby: tandjes, slaappatroon, poept niet, luieruitslag, e.d. Zij bieden informatie en vragen ouders ook om tips en advies.</p>	
--	---	--

PERSOONLIJKE COMPETENTIE

Met het begrip 'persoonlijke competentie' wordt bedoeld op brede persoonskenmerken van een kind, zoals veerkracht, zelfstandigheid en zelfvertrouwen, flexibiliteit en creativiteit. Dit stelt een kind in staat om allerlei typen problemen adequaat aan te pakken en zich goed aan te passen aan veranderende omstandigheden.

Bij jonge kinderen zijn exploratie en spel de belangrijkste middelen om greep te krijgen op hun omgeving. Door exploratie ontdekt het kind nieuwe handelingsmogelijkheden die vervolgens in spel worden geoefend, uitgebouwd, gevarieerd en geperfectioneerd. Exploratie en spel zijn intrinsiek gemotiveerd; de kwaliteit van exploratie en spel is een voorspeller van hun latere creativiteit, onafhankelijkheid en veerkracht.

Drie groepen factoren (bronnen) zijn inzetbaar om exploratie en spel te bevorderen:

1. **Vaardigheden van beroepskrachten in het uitlokken en begeleiden van spel**

Beroepskrachten moeten condities scheppen voor spel door een aanbod van materialen en activiteiten dat aansluit bij het ontwikkelingsniveau en de interesse van een kind. Het begeleiden en eventueel verrijken van spel zonder een kind het initiatief uit handen te nemen, vereist speciale inzichten en vaardigheden van beroepskrachten. In haar ondersteunende rol voor kinderen moet de beroepskracht hen helpen met het opbouwen van kennis, vaardigheden en betekenis. Zij doet dit door deel te nemen aan activiteiten, daarin leermomenten te creëren door observatie, en een kind door de juiste vragen en aanwijzingen te helpen om 'boven zichzelf uit te stijgen' (scaffolding).

2. **Aanwezigheid van bekende leeftijdsgenoten**

Naarmate kinderen elkaar beter kennen, spelen zij meer samen en is hun spel van een hoger niveau. Er wordt beter samen gespeeld en de spelthema's worden beter uitgesponnen. Goede relaties met leeftijdsgenoten bevorderen de kwaliteit van hun uitwisselingen en van hun spel. Het streven naar een zo groot mogelijke stabiliteit bij het samenstellen van groepen verdient dus hoge prioriteit, zowel vanwege het gevoel van veiligheid als vanwege de kwaliteit van samenspel.

3. **Inrichten van de ruimte en aanbod van materialen en activiteiten**

De inrichting van binnen- en buitenruimten moet zodanig zijn dat een kind zich veilig voelt en ongestoord kan spelen. Vooral jonge kinderen moeten gelegenheid en uitdaging krijgen voor motorisch spel, omdat dit voor hen een belangrijke bron is voor competentie-ervaringen. Kinderen leren niet alleen in spel en in speciaal ontworpen leersituaties, maar vooral ook door het meedoen aan zinvolle dagelijkse activiteiten binnen de samenleving van het kindercentrum. Ook contacten met de samenleving buiten de opvangsituatie zijn in dit kader van belang.

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

PERSOONLIJKE COMPETENTIE De beroepskrachten ondersteunen en stimuleren de ontwikkeling van (individuele) kinderen		
Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p><i>34 Dagprogramma (0-4)</i> De beroepskrachten hebben een vaste dagindeling met vaste activiteiten op vaste tijden. Er is geen ruimte voor het benutten van incidenten of kansen (de weg wordt opgebroken; het sneeuwt) voor nieuwe ervaringen.</p>	<p><i>Dagprogramma (0-4)</i> De beroepskrachten hebben een herkenbare dagindeling met programmaonderdelen, waarbij ruimte gemaakt kan worden voor nieuwe/leuke/spannende situaties die kansen bieden voor gesprek en leermomenten.</p>	
<p><i>35 Initiatief (0-4)</i> De beroepskrachten laten het initiatief voor activiteiten geheel bij het kind zelf. Zij regelen de voorwaarden voor het kind, maar bieden geen steun of stimulans in daden of woorden.</p>	<p><i>Initiatief (0-4)</i> De beroepskrachten sluiten aan bij het ontwikkelingstempo en -niveau van een kind. Ze bieden spel materiaal en activiteiten aan die uitdagend en spannend zijn, zonder het kind te overvragen of te onderschatten. Beroepskrachten verwoorden het ontdekkingsproces.</p>	
<p><i>36 Doelgericht aanbod (0-4)</i> De beroepskrachten geven weinig of geen richting aan het spel van kinderen. Zij organiseren weinig activiteiten met een specifiek ontwikkelingsdoel. Het programma wordt 'afgedraaid' zonder activerende of stimulerende uitdaging voor kinderen. Het gaat op routine. Er is weinig overleg en afstemming om het aanbod te verrijken.</p>	<p><i>Doelgericht aanbod (0-4)</i> De beroepskrachten organiseren en benutten het dagprogramma voor uitdaging, stimulans, avontuur en plezier voor kinderen. Kinderen krijgen de kans om zichzelf en elkaars kunnen te ontdekken. De beroepskrachten plannen 'spelwerkactiviteiten' met een doel (bijv. fantasie- en rollenspel, tellen & meten, ontdekken) Er is aandacht voor en overleg over kwaliteit en niveau van spel.</p>	
<p><i>37 Verrijken (0-4)</i> De beroepskrachten geven enkel instructie en correctie tijdens het spel van kinderen. Soms 'breken zij in' en nemen het spel op een verstorende manier over.</p>	<p><i>Verrijken (0-4)</i> De beroepskrachten geven passende steun bij het ontdekken en verrijken van spelmogelijkheden. Zij verwoorden wat er gebeurt en bieden nieuwe kansen voor vervolgspeel. Zij maken soms even deel uit van de spelsituatie, waarbij de regie bij de kinderen blijft.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>38 Steun bieden</i> (0-4) De beroepskrachten helpen het kind niet of onvoldoende in conflictsituaties, of als het kind om hulp vraagt. Of beroepskrachten helpen op een manier die niet past bij de behoefte van het kind. Zij nemen de regie over als het kind hulp vraagt, zonder oog voor de behoefte en mogelijkheden van het kind.</p>	<p><i>Steun bieden</i> (0-4) De beroepskrachten helpen het kind bij contacten met andere kinderen als dit nodig is of de situatie onveilig wordt. Zij geven op een passende manier steun zodat het kind de betreffende situatie weer zelf aan kan. Zij helpen het kind ook om zelf tot een oplossing te komen.</p>	
<p><i>39 Kennis babyfase</i> (0-1) De beroepskrachten leggen speelgoed klaar, maar helpen de baby niet om te ontdekken. Of de beroepskracht dringt zich op aan de baby en sluit niet aan op de nieuwsgierigheid of leerinspanning van de baby.</p>	<p><i>Kennis babyfase</i> (0-1) De beroepskrachten weten hoe de ontwikkeling in de babyfase gestimuleerd wordt. Beroepskrachten prikkelen de zintuiglijke manier van ontwikkelen van baby's door spelmateriaalkeuze en de manier van aanbieden.</p>	

PERSOONLIJKE COMPETENTIE Er is wederzijdse interactie tussen beroepskrachten en individuele kinderen		
Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p><i>40 Autonomie</i> (0-4) De interacties van (sommige) beroepskrachten zijn dwingend en/of sturend. De beroepskrachten staan het kind zelden toe om zelf te bepalen wat het wil of verplichten een kind om aan bepaalde activiteiten (mee) te doen.¹</p>	<p><i>Autonomie</i> (0-4) De beroepskrachten geven de kinderen passende uitleg, aanwijzingen en correcties. Zij geven het kind daarbij autonomie om zelf te kiezen of mee te denken.</p>	
<p><i>41 Aandacht</i> (0-4) De beroepskrachten laten zich gemakkelijk afleiden als zij naar een kind luisteren en reageren tijdens het luisteren ook op andere kinderen of collega's. Wat het kind vertelt leidt niet altijd tot een adequaat antwoord of juiste actie van de beroepskracht.</p>	<p><i>Aandacht</i> (0-4) De beroepskrachten tonen hun betrokkenheid door met aandacht naar individuele kinderen te luisteren en aan te sluiten op de inhoud en reikwijdte van wat een kind vertelt. Zij houden intussen contact met de rest van de groep, zonder dat de persoonlijke gerichtheid op het kind hieronder lijdt.</p>	

¹ Enige verplichting kan zich voordoen bij het aanbod van een VVE-programma. Die activiteiten worden min of meer aan de betrokken kinderen opgelegd. Dit kan gebeuren op een rigide en dwingende manier (onvoldoende) of op een stimulerende manier die aansluit op de -gewekte- belangstelling van een kind (voldoende).

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>42 Voorspelbaarheid</i> (0-4) De beroepskrachten geven geen of verkeerde informatie aan kinderen; de situatie is voor kinderen onduidelijk en onvoorspelbaar. De beroepskrachten veranderen of beëindigen activiteiten waar het kind nog mee bezig is zonder adequate waarschuwing.</p>	<p><i>Voorspelbaarheid</i> (0-4) De beroepskrachten geven duidelijke informatie over start, verloop en einde van een activiteit; de situatie is voor kinderen inzichtelijk.</p>	
<p><i>43 Zelfredzaamheid</i> (1-4) Kinderen gedragen zich bij het aangaan en uitvoeren van activiteiten afhankelijk van de beroepskracht. Kinderen mogen of durven niet zelf te kiezen. Of: kinderen trekken zich niets aan van de beroepskrachten en trekken hun eigen plan.</p>	<p><i>Zelfredzaamheid</i> (1-4) Kinderen krijgen ruimte voor zelfsturing, maar de beroepskracht is voor kinderen beschikbaar als hulp en 'controlepunt' voor wat kan en mag. Kinderen gedragen zich redelijk zelfstandig en zelfverantwoordelijk bij het aangaan en uitvoeren van activiteiten.</p>	
<p><i>44 Responsief</i> (0-4) De beroepskrachten reageren niet of te laat op de signalen of vragen van een kind. Hun reactie sluit vaak niet aan op de vraag of behoefte van het kind. Het kind voelt zich genegeerd of afgewezen.</p>	<p><i>Responsief</i> (0-4) De beroepskrachten herkennen de signalen van individuele kinderen, kunnen deze correct interpreteren en sluiten hier tijdig en op een gepaste manier op aan. Het kind voelt zich gezien en begrepen.</p>	
<p><i>45 Wederkerigheid</i> (0-4) De beroepskrachten en de kinderen functioneren min of meer los van elkaar. Er is geen persoonlijke uitwisseling en gezamenlijkheid in hun contact. Er zit geen warmte en affectie in het contact.</p>	<p><i>Wederkerigheid</i> (0-4) De beroepskrachten en de kinderen waarderen elkaars aanwezigheid door samen te praten, naar elkaar te luisteren, plezier te maken, ervaringen te delen. Ieders inbreng draagt bij aan de wederzijdse relatie en interactie.</p>	
<p><i>46 Rustmomenten</i> (0-4) Het schema voor rusten en/of slapen sluit niet aan op de rustbehoefte van de meeste kinderen. Er is geen of nauwelijks aanpassing mogelijk voor individuele behoeften van kinderen.</p>	<p><i>Rustmomenten</i> (0-4) Het schema voor rusten en/of slapen is geschikt voor de meeste kinderen. Indien nodig – mogelijk – worden er individuele aanpassingen gemaakt.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>47 Contact maken</i> (0-1) Bij het verschonen of voeden (fles, fruithapje) sluiten de beroepskrachten niet of slecht aan op reacties van de baby. Het moment wordt niet gezien of benut voor het maken van persoonlijk contact.</p>	<p><i>Contact maken</i> (0-1) De beroepskrachten gebruiken de verzorgingsmomenten voor interactie met het kind. Het kind ervaart persoonlijke warmte, geborgenheid, plezier, humor, aandacht.</p>	
<p><i>48 Respectvolle interactie</i> (0-1) De beroepskrachten hebben weinig oog voor de (fysieke) autonomie van baby's. Baby's worden onaangekondigd opgepakt, aan elkaar doorgegeven, neergelegd.</p>	<p><i>Respectvolle interactie</i> (0-1) De beroepskrachten gaan op een gepaste manier om met de afhankelijkheid van baby's. Zij benoemen hun handelingen (nu ga ik je optillen en naar je bedje brengen) en stemmen hun omgang of op de reactie van de baby.</p>	

PERSOONLIJKE COMPETENTIE

Kinderen hebben de mogelijkheid om (leer)ervaringen op te doen dankzij de groep, spelmateriaal, activiteiten aanbod en inrichting

Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p><i>49 Dagprogramma</i> (0-4) Er is geen evenwichtig programma. Er is nauwelijks gelegenheid voor vrij spel of juist vooral/alleen maar vrij spel. De activiteiten zijn eenzijdig en stimuleren weinig ontwikkelingsgebieden. Veel kinderen vervelen zich; zij lopen doelloos rond, komen niet tot gericht spel, zijn niet geconcentreerd.</p>	<p><i>Dagprogramma</i> (0-4) Het programma bestaat uit vrij spel en gestructureerde activiteiten. De activiteiten zijn gevarieerd en stimuleren diverse ontwikkelingsgebieden. Kinderen hebben er plezier en zin in; zij voelen zich uitgedaagd (exploratie). Ieder kind krijgt leer-/ervaringskansen.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>50 Speelmaatjes</i> (0-4) Er zijn weinig of geen leeftijds- of gendergenootjes in de groep. Niet alle kinderen hebben een spelgenootje uit (ongeveer) dezelfde ontwikkelingsfase. Kinderen spelen noodgedwongen veel individueel.</p>	<p><i>Speelmaatjes</i> (0-4) Er is een balans in leeftijd en gender tussen de kinderen in de groep. Ieder kind heeft tenminste 2 kinderen van zijn eigen ontwikkelingsniveau. Er is gelegenheid voor spel met gelijkgestemden (leeftijd, interesse, maatjes) in kleine groepjes van 2 of meer kinderen.</p>	
<p><i>52 Passend aanbod</i> (0-4) De activiteiten passen niet bij de interesse en het ontwikkelingsniveau van de kinderen. Er is geen mogelijkheid om activiteiten aan te passen op individuele wensen of mogelijkheden van (enkele) kinderen. De beroepskrachten stellen (eigen) resultaatdoelen waaraan het kind moet voldoen (alle herfstblaadjes op dezelfde manier op papier geplakt).</p>	<p><i>Passend aanbod</i> (0-4) De activiteiten passen in algemene zin bij de interesse en het ontwikkelingsniveau van de kinderen. Er is aanpassing of verandering van aanbod mogelijk voor één of enkele kinderen. Eventuele resultaatdoelen zijn gekoppeld aan individuele kinderen. Inhoud en niveau van activiteiten zijn 'kindvolgend'.</p>	
<p><i>53 Taalverrijking</i> (0-4) In het dagprogramma is geen specifieke aandacht voor taalontwikkeling en -verrijking.</p>	<p><i>Taalverrijking</i> (0-4) In het dagprogramma zijn altijd activiteiten opgenomen die gericht zijn op en/of aanzetten tot taalverrijking (voorlezen, taalspelletjes, liedjes, rijm, verwoorden van ervaringen).</p>	
<p><i>54 Spelbetrokkenheid</i> (0-4) De meeste kinderen zijn een aanzienlijk deel van de tijd niet echt met iets bezig. Dit geldt voor vrij spel en gestructureerde activiteiten. De kinderen zijn snel afgeleid, niet geconcentreerd; er is geen echte aandacht voor waar zij mee bezig zijn.</p>	<p><i>Spelbetrokkenheid</i> (0-4) De meeste kinderen zijn het grootste deel van de tijd bezig met een bepaalde activiteit. Momenten van betrokkenheid (aandacht en concentratie) wisselen af met rondlopen of kortdurend en oppervlakkig spel. Kinderen zijn trots op wat zij hebben gedaan of gemaakt.</p>	
<p><i>55 Zelfredzaamheid</i> (1-4) Er zijn geen spelmaterialen zichtbaar en bereikbaar voor kinderen. Kinderen zijn afhankelijk van wat zij door de beroepskracht krijgen aangereikt. Zij mogen zelden een eigen keuze maken uit het materiaal.</p>	<p><i>Zelfredzaamheid</i> (1-4) Het spelmateriaal is zichtbaar en bereikbaar voor kinderen. Zij moeten aan de beroepskracht vragen of zij met bepaalde spelmaterialen mogen spelen; ander materiaal mogen zij zelf pakken. De kinderen kennen de afspraken hierover.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p>56 <i>Zichtbaarheid resultaat</i> (1-4) Er zijn in de groepsruimte geen producten te zien waaraan de kinderen hebben bijgedragen of die verband houden met thema-activiteiten van de groep (prikbord, foto's, uitstal-tafel).</p>	<p><i>Zichtbaarheid resultaat</i> (1-4) De meeste tentoongestelde werkjes of versieringen in de ruimte zijn door de kinderen zelf gemaakt. Er is verband tussen (een deel van) de werkjes of rapportages in de groepsruimte, en thema-activiteiten.</p>	
<p>57 <i>Rituelen</i> (0-4) De kinderen in de groep hebben geen gezamenlijke gedragingen of gewoontes. De beroepskrachten zijn steeds aangever en gangmaker bij rituelen of groepsactiviteiten.</p>	<p><i>Rituelen</i> (0-4) De beroepskrachten zorgen voor gewoontevorming in de groep door het consequent hanteren van rituelen binnen de hele groep of tussen (bepaalde) kinderen. Kinderen kennen elkaars gedrag, imiteren elkaar en bouwen dit –met hulp- verder uit naar nieuwe ervaringen.</p>	
<p>58 <i>Privacy</i> (1-4) Het is niet mogelijk dat kinderen spelen op een plekje in de groepsruimte waar andere kinderen en/of beroepskrachten hen niet storen.</p>	<p><i>Privacy</i> (1-4) De beroepskrachten maken het mogelijk dat kinderen privacy zoeken of creëren, in een rustig deel van de groepsruimte. Of: er is een vaste plek gereserveerd waar kinderen alleen of in een groepje ongestoord kunnen spelen.</p>	
<p>59 <i>Buitenactiviteiten</i> (0-4) Kinderen krijgen weinig gelegenheid om buiten te spelen. De buitenruimte is niet stimulerend en uitdagend voor kinderen. De beroepskrachten helpen de kinderen niet bij het aangaan van gezamenlijke spelvormen. Er wordt niet of slechts functioneel gebruik gemaakt van de omgeving waarin het kindercentrum staat.</p>	<p><i>Buitenactiviteiten</i> (0-4) Kinderen gaan dagelijks een (vast) deel van de tijd naar buiten. In de buitenruimte is spelmateriaal aanwezig; kinderen worden aangezet tot individueel en gezamenlijk spel. De beroepskrachten maken gebruik van de omgeving om de leefwereld van kinderen te verbreden, in aansluiting op interesse of thematisch programma (park, winkel, boerderij, werkplaats, station).</p>	
<p>60 <i>Stimulerend contact</i> (0-1) De beroepskrachten maken weinig tot geen gebruik van leermomenten voor de baby's. Baby's brengen relatief veel tijd op passieve wijze door of hebben speelgoed waar zijzelf betekenis aan moeten geven.</p>	<p><i>Stimulerend contact</i> (0-1) De beroepskrachten zetten zich actief in om baby's reacties te ontlokken, om plezier te maken, om routines op te bouwen (liedje of spel bij drinken of slapen), om nieuwsgierigheid te creëren.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>61 Verbinding</i> (0-1) De beroepskrachten betrekken baby's niet bij activiteiten van andere baby's of oudere kinderen.</p>	<p><i>Verbinding</i> (0-1) In de verticale groep nemen baby's deel aan groepsmomenten; in de horizontale groep zorgt de beroepskracht voor verbinding met andere baby's en leeftijdsgroepen.</p>	
<p><i>62 Inrichting ruimte</i> (0-1) In de ruimte is weinig aanwezig dat zich specifiek richt op het comfort en de ontwikkeling van baby's.</p>	<p><i>Inrichting ruimte</i> (0-1) De inrichting van (een deel van) de ruimte sluit aan op de behoefte van baby's (bv Pikler).</p>	

SOCIALE COMPETENTIE

Het begrip 'sociale competentie' omvat een scala aan sociale kennis en vaardigheden, bijvoorbeeld zich in een ander kunnen verplaatsen, kunnen communiceren, samenwerken, anderen helpen, conflicten voorkomen en oplossen, het ontwikkelen van sociale verantwoordelijkheid. De interactie met leeftijdsgenoten, het deel zijn van een groep en het deelnemen aan groepsgebeurtenissen biedt kinderen een leeromgeving voor het opdoen van sociale competenties. Het geeft kinderen kansen om zich te ontwikkelen tot personen die goed functioneren in de samenleving.

Kinderen in de kinderopvang krijgen al jong en gedurende een substantieel deel van de dag/week te maken met interactie met leeftijdsgenoten en aanwezigheid van een groep. Hoewel dit kansen biedt voor het verwerven van sociale kennis en vaardigheden, heeft het ook een risico. Kinderen die al jong veel negatieve ervaringen opdoen in de omgang met andere kinderen lopen een verhoogd risico agressiviteit en sociale teruggetrokkenheid te ontwikkelen. De beroepskracht speelt hierin een cruciale rol; zij moet beschikken over de vaardigheid om de interacties tussen kinderen in goede banen te leiden.

Het samenzijn met vertrouwde beroepskrachten en bekende leeftijdsgenoten bevordert de ontwikkeling van relaties en bevordert dus een gevoel van veiligheid. Goede relaties met leeftijdsgenoten bevorderen de kwaliteit van hun uitwisselingen en van hun spel. In een vertrouwde groep leeftijdsgenoten kunnen kinderen gevoelens van verbondenheid en sociale verantwoordelijkheid ontwikkelen.

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

SOCIALE COMPETENTIE		
De beroepskrachten ondersteunen de kinderen in hun onderlinge interactie		
Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p>63 <i>Ontdekken en (her)kennen</i> (0-4)</p> <p>Kinderen krijgen weinig kans om elkaars eigenheid te ontdekken. De beroepskrachten geven geen steun bij het verkennen van gedeelde interesses of het omgaan met persoonskenmerken. Er is weinig interactie tussen kinderen onderling; gesprekken lopen bijna altijd via de beroepskrachten.</p>	<p><i>Ontdekken en (her)kennen</i> (0-4)</p> <p>Kinderen krijgen informatie en hulp om contact met groepsgenootjes te maken en te onderhouden. De beroepskrachten stimuleren de interactie tussen kinderen met dezelfde interesse of talent, in gesprekken en tijdens spel. Maatjes en vriendjes krijgen eigen spel-/contactgelegenheid. De beroepskrachten moedigen aan tot dialogoog en uitwisseling tussen kinderen.</p>	
<p>64 <i>Begeleiden en feedback</i> (0-4)</p> <p>De beroepskrachten reageren niet op positieve interacties tussen kinderen. Er wordt enkel gereageerd als er iets mis gaat.</p> <p>Kinderen krijgen geen feedback op hun aanpak als zij een conflict zelf goed oplossen.</p>	<p><i>Begeleiden en feedback</i> (0-4)</p> <p>De beroepskrachten begeleiden ook de positieve interacties tussen kinderen. Zij helpen de kinderen actief om sociale vaardigheden met leeftijds- en/of groepsgenootjes te ontwikkelen (bv. leren delen, naar elkaar luisteren, wachten, helpen). Zij benoemen en belonen het als kinderen een (bijna) conflict zelf hebben opgelost.</p>	
<p>65 <i>Samen spelen samen leren</i> (1-4)</p> <p>Het activiteiten aanbod stimuleert weinig of niet voor samenspel tussen kinderen. Spelmateriaal is (hoofdzakelijk) gericht op individueel spel. De beroepskrachten helpen niet (actief) om kinderen met elkaar in contact te brengen voor spelverrijking.</p>	<p><i>Samen spelen samen leren</i> (1-4)</p> <p>De beroepskrachten zetten gerichte activiteiten en materialen in om kinderen te laten samenspelen. Op passende wijze (zonder verstoren) wijzen zij kinderen op elkaars mogelijkheden. De groep als geheel wordt benut voor gezamenlijke ervaringen (rituelen, groepsgesprek, imitatie).</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p>66 <i>Aanmoedigen onderling contact</i> (0-4) De aandacht van de beroepskrachten is gericht op één of enkele kinderen, en/of op de omgang met het spelmateriaal. Zij benutten de activiteit niet om interacties tussen kinderen te bevorderen.</p>	<p><i>Aanmoedigen onderling contact</i> (0-4) De beroepskrachten moedigen interactie tussen leeftijds- en/of groepsgenootjes aan. Zij helpen de kinderen om contact met elkaar te maken. Zij bieden spel aan dat aanzet tot overleg, afstemmen, elkaar helpen, emoties delen.</p>	
<p>67 <i>Empathie</i> (0-4) De beroepskrachten gebruiken het samen-beleven en samen-delen van ervaringen in de groep niet, om kinderen te leren om emoties met elkaar te delen of te verwoorden. Zij lossen de situatie met het betreffende kind individueel op.</p>	<p><i>Empathie</i> (0-4) De beroepskrachten benutten emotievolle (spannende, verdrietige en blij) momenten om kinderen te leren om emoties te delen en te verwoorden. Kinderen leren elkaars emoties kennen en herkennen. Dit wordt gestimuleerd door de situatie of emotie samen te verwerken in gesprekjes, spelvorm en boekjes.</p>	
<p>68 <i>Regie voeren</i> (0-4) De beroepskrachten grijpen niet of nauwelijks in bij negatieve interacties tussen kinderen (plagen/pesten, kibbelen, schelden, slaan, vechten). Kinderen worden nauwelijks terechtgewezen. Of: De beroepskrachten grijpen niet adequaat in (bv met dreigementen, irritatie, straf zonder uitleg). Kinderen krijgen geen kans om aanleiding en verloop van het conflict uit te leggen. Kinderen begrijpen niet wat wèl passend is in de situatie.</p>	<p><i>Regie voeren</i> (0-4) De beroepskrachten grijpen adequaat in bij negatieve interacties tussen kinderen. Zij helpen om de betreffende situatie stop te zetten of op te lossen. Kinderen krijgen de kans voor 'hoor en wederhoor'. De beroepskrachten leggen doorgaans uit waarom er wordt ingegrepen en geven aan wat wèl de bedoeling is.</p>	
<p>69 <i>Leren en oefenen</i> (1-4) De beroepskrachten besteden in hun activiteitenaanbod geen specifieke aandacht aan 'leerkansen' voor sociale omgangsvaardigheid. In de groep zijn nauwelijks handvatten (afspraken, rituelen) voor sociale omgang.</p>	<p><i>Leren en oefenen</i> (1-4) De beroepskrachten oefenen spelenderwijs in conflicten aangaan en oplossen door spelvormen, groepsgesprekken n.a.v. gebeurtenissen of verhalen; aanleren van behulpzame rituelen en gebruiken van de groep.</p>	
<p>70 <i>In contact</i> (0-1) De baby's spelen geïsoleerd van de groep. <i>NB: In een verticale groep kan dit nodig zijn voor fysieke veiligheid. Ook kan het een bewuste keuze zijn voor prikkelgevoelige baby's.</i></p>	<p><i>In contact</i> (0-1) De beroepskrachten betrekken groepsgenootjes bij de baby's, en andersom.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

SOCIALE COMPETENTIE		
De kinderen zijn deel van de groep		
Onvoldoende	Voldoende	<i>Notities</i>
<p><i>71 Deel van een geheel (0-4)</i> De beroepskrachten gaan met de groep om als 'een optelsom van individuen'. Dit is merkbaar in hun gedrag naar kinderen (afstandelijk, plichtmatig-geïnteresseerd). Zij leren kinderen niet om met elkaar en elkaars kenmerken om te gaan.</p>	<p><i>Deel van een geheel (0-4)</i> De beroepskrachten dragen uit en leven voor, dat de inbreng van alle kinderen –en henzelf- ertoe doet in de groep. Zij leren kinderen om elkaar te accepteren en te respecteren.</p>	
<p><i>72 Eigenheid (0-4)</i> De beroepskrachten geven onvoldoende aandacht of steun aan kinderen die 'anders' zijn (druk-extravert, stil-teruggetrokken, minder taal- of sociaalvaardig). Zij betrekken een kind dat 'anders' is onvoldoende bij de groep. Kinderen worden ook niet gestimuleerd om met dit kind contact te maken.</p>	<p><i>Eigenheid (0-4)</i> De beroepskrachten sluiten aan op de persoonlijke eigenheid van kinderen. Zij benoemen en waarderen individuele talenten, kwaliteiten en eigenaardigheden. Zij activeren de betrokkenheid en deelname van alle kinderen aan het groepsgebeuren op een wijze die recht doet aan het individuele kind. Kinderen worden gestimuleerd om sociale contacten met elkaar aan te gaan.</p>	
<p><i>73 Leren samenspelen (1-4)</i> De beroepskrachten helpen kinderen niet om contact te leggen en te houden. Zij laten het initiatief voor samenspel volledig over aan de kinderen. In spelsituaties is vaak sprake van 'recht van de sterkste of de brutaalste'.</p>	<p><i>Leren samenspelen (1-4)</i> De beroepskrachten laten veel initiatief voor samenspel over aan de kinderen, maar grijpen in als kinderen niet mee mogen of kunnen doen. Zij helpen kinderen om er weer samen uit te komen.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>74 Stimulerend contact</i> (0-4)</p> <p>De beroepskrachten moedigen door de kinderen geïnitieerde gesprekjes niet aan. Vragen, reacties of opmerkingen van kinderen worden genegeerd; het wordt niet of zeer slecht benut om een dialoog of groepsgesprek te starten.</p>	<p><i>Stimulerend contact</i> (0-4)</p> <p>De beroepskrachten moedigen gesprekjes tussen henzelf en de kinderen, en tussen kinderen onderling aan, door zowel luisteren als praten. Beroepskracht en kind dragen beiden bij aan de inhoud en voortgang van het gesprek. Als er iets gebeurt, is dit aanleiding voor een gesprek met individuele kinderen, in een klein groepje of met de hele groep.</p>	
<p><i>75 Positieve sfeer</i> (0-4)</p> <p>De beroepskrachten hebben geen actieve rol in het realiseren van een positieve groep. Zij houden voornamelijk toezicht, voeren zorgtaken uit en regelen de activiteiten.</p>	<p><i>Positieve sfeer</i> (0-4)</p> <p>De beroepskrachten zetten zich in voor een positieve sfeer door zorg voor de inrichting en aankleding van ruimte en activiteiten. Zij maken grapjes, zijn behulpzaam en hebben aandacht en zorg voor alle kinderen. Kinderen worden aangesproken op hun medeverantwoordelijkheid voor een positieve sfeer en omgang met elkaar.</p>	
<p><i>76 Participatie</i> (1-4)</p> <p>Bij verzorgende of organisatorische activiteiten is er geen of nauwelijks inbreng mogelijk van kinderen. Kinderen 'ondergaan' de sturing door de beroepskracht.</p>	<p><i>Participatie</i> (1-4)</p> <p>De beroepskrachten betrekken de kinderen actief bij verzorgende en organisatorische taken zoals opruimen en dingen klaarzetten. De beroepskrachten geven de kinderen positieve feedback en waardering als zij zich actief betrokken en verantwoordelijk tonen.</p>	
<p><i>77 Aansluiten op ontwikkelingsfase</i> (0-1)</p> <p>De beroepskrachten weten weinig over de sociale ontwikkeling van baby's. Zij sluiten niet aan op de belangstelling en leerbehoefte van baby's. Bijv. weinig tegen baby's praten, baby's te moeilijk speelgoed geven, baby's op hun beurt laten wachten, speelgoed buiten bereik zetten).</p>	<p><i>Aansluiten op ontwikkelingsfases</i> (0-1)</p> <p>De beroepskrachten weten hoe baby's zich sociaal ontwikkelen en geven gepaste ondersteuning. Bijv. jonge baby's wijzen op andere kinderen, activiteiten van andere kinderen verwoorden, bij oudere baby's ook ontmoetingsgelegenheden creëren.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

OVERDRACHT VAN NORMEN EN WAARDEN

Kinderen moeten de kans krijgen om zich de waarden en normen, de 'cultuur' eigen te maken van de samenleving waarvan zij deel uitmaken. Kinderopvang biedt een bredere samenleving dan het gezin; kinderen komen in aanraking met andere aspecten van de cultuur en de diversiteit die onze samenleving kenmerkt. In een kinderopvanggroep zijn kinderen aanwezig met verschil in sociaaleconomische achtergrond, verschil in opvoedideeën van ouders, verschil in gezinssamenstelling, verschil in hun plaats in de kinderrij thuis, verschil in religie en verschil in nationaliteit (van ouders).

De groepssetting biedt daarom, in aanvulling op de socialisatie in het gezin, heel eigen mogelijkheden tot socialisatie en cultuuroverdracht. In een groep doen zich relatief veel 'leermomenten' voor, bijvoorbeeld bij conflicten tussen kinderen, bij verdriet of pijn.

Het gedrag van de groepsleiding speelt een cruciale rol bij de morele ontwikkeling van kinderen. Door de reactie van groepsleiding en de uitleg die zij daarover geven, ervaren kinderen de grenzen van goed en slecht, van anders, van mogen en moeten. Kinderen begrijpen beter waarom bepaald gedrag verwacht wordt in bepaalde situaties. Deze kennis geeft kinderen zekerheid over hun eigen functioneren (zelfvertrouwen) en leidt tot betere zelfsturing en sociale interactie.

De reacties van beroepskrachten geven niet alleen inzicht, richting en correctie aan het gedrag van kinderen, maar worden door kinderen ook gekopieerd in hun eigen gedrag tegenover andere kinderen of volwassenen. Beroepskrachten hebben door 'voorleven' (rolmodel) dus een belangrijke invloed op de ontwikkeling van empathie en pro-sociaal gedrag.

OVERDRACHT VAN NORMEN EN WAARDEN

Afspraken, regels en omgangsvormen zijn herkenbaar aanwezig en worden toegepast

Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p><i>78 Afspraken en regels (0-4)</i> Binnen de organisatie is geen afstemming over afspraken, regels en omgangsvormen. Beroepskrachten handelen naar eigen inzicht en idee over wat moet of hoe het hoort.</p>	<p><i>Afspraken en regels (0-4)</i> In het beleidsplan staan aanwijzingen voor afspraken, regels en omgangsvormen. Beroepskrachten handelen hiernaar, met ruimte voor eigen inzicht. Zij passen deze in de meeste situaties consequent toe.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>79 Eenduidig handelen</i> (0-4)</p> <p>Beroepskrachten laten hun gedrag van buitenaf bepalen, afhankelijk van reacties van kinderen, de situatie in de groep of de aanwezige collega. Kinderen weten niet wat de grenzen zijn van wat tijdens de opvang (niet) mag, moet of kan.</p> <p>Of: beroepskrachten hanteren de grenzen strikt en star, onafhankelijk van wat passend is in de situatie of aansluit bij individuele kinderen.</p>	<p><i>Eenduidig handelen</i> (0-4)</p> <p>Beroepskrachten hanteren de afspraken, regels en omgangsvormen op eenduidige en consequente wijze. Daarbij blijven zij rekening houden met de situatie; hun optreden sluit aan bij gedrag en behoefte van individuele kinderen.</p>	
<p><i>80 Uitleg en instructie</i> (1-4)</p> <p>De beroepskrachten besteden aandacht aan afspraken, zoals het zich toevallig voordoet. Zij maken de kinderen niet gericht wegwijs in de groep. Zij maken kinderen duidelijk wat er verwacht wordt door te attenderen op wat er niet mag.</p>	<p><i>Uitleg en instructie</i> (1-4)</p> <p>De beroepskrachten begeleiden (nieuwe) kinderen actief bij het leren kennen en omgaan met de afspraken in de groep. Zij leggen uit wat er van het kind verwacht wordt. Zij geven aan welk gedrag bij welke situatie hoort in termen van 'wat er wèl mag'.</p>	
<p><i>81 Grenzen en afspraken</i> (1-4)</p> <p>De beroepskrachten leggen afspraken, regels en omgangsvormen aan kinderen op. 'Zo gaat het hier nou eenmaal'. Het is voor kinderen niet duidelijk waar grenzen liggen en wat de consequenties zijn als zij over die grenzen gaan.</p>	<p><i>Grenzen en afspraken</i> (1-4)</p> <p>De beroepskrachten leggen uit waarom afspraken, regels en omgangsvormen belangrijk zijn. Het is voor kinderen duidelijk wat de consequenties zijn als zij de afspraken negeren of overtreden.</p>	
<p><i>82 Ruimte voor verschillen</i> (0-4)</p> <p>Ieder kind wordt op dezelfde manier behandeld en tegemoet getreden. Er is geen ruimte voor anders-zijn, achter-blijven of voorop-lopen. Verschillen tussen kinderen worden genegeerd.</p>	<p><i>Ruimte voor verschillen</i> (0-4)</p> <p>Beroepskrachten laten respect zien voor ieder kind; er is geen sprake van discriminatie of uitsluiten. Kinderen mogen zijn wie zij zijn. Kinderen krijgen uitleg en begeleiding om met elkaars verschillen om te gaan.</p>	
<p><i>83 Afstemmen en uitwisselen</i> (0-4)</p> <p>De beroepskrachten hanteren regels en afspraken zonder dat ouders hiervan op de hoogte zijn en/of hierover zijn geconsulteerd. Voor kinderen is er geen of nauwelijks verbinding tussen handelingen in de thuissituatie en in de opvang.</p>	<p><i>Afstemmen en uitwisselen</i> (0-4)</p> <p>De beroepskrachten informer (nieuwe) ouders over omgangsregels en afspraken in de groep. Reacties en adviezen van ouders (uit persoonlijk gesprek, heen&weer-schriftje, interview, enquête, ideeënbus) worden verbonden met het handelen in de opvang.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>84 Aansluiten en overnemen (0-1)</i> De beroepskrachten zijn niet of slecht op de hoogte van afgestemde omgang met individuele baby's. Er is geen informatie aanwezig over individuele kenmerken of rituelen.</p>	<p><i>Aansluiten en overnemen (0-1)</i> De beroepskrachten vragen actief bij ouders na (tijdens wenperiode, brengen en halen) wat omgangskenmerken zijn voor iedere baby. Er wordt rekening gehouden met rituelen, attributen (knuffel, speentje) en tempo/handelingen tijdens verzorgingsmomenten. Op de groep is omgangsinformatie over de baby's aanwezig.</p>	
--	---	--

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJi	Status: definitief

OVERDRACHT VAN NORMEN EN WAARDEN		
Oefenen van gedeelde verantwoordelijkheid en respectvol samenzijn		
Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p><i>85 Kindcontact (1-4)</i> De beroepskrachten geven geen of weinig sturing aan onderling contact tussen kinderen. Contacten tussen kinderen ontstaan bij toeval en zijn vluchtig en oppervlakkig.</p>	<p><i>Kindcontact (1-4)</i> De beroepskrachten geven steun bij het leren omgaan met elkaar (verschillen in leeftijd, karakter, cultuur, talent) en met elkaars emoties (empathie). Zij organiseren groepsactiviteiten om kennismaken en groepsvorming te stimuleren.</p>	
<p><i>86 Verbondenheid met anderen (1-4)</i> Kinderen gaan andere kinderen uit de weg. Er is geen plezier in het contact met andere kinderen. Kinderen hebben weinig positieve contacten met andere kinderen, maar slaan, verstoren het spel, pakken dingen af. Zij zijn te rusteloos voor echt contact. Kinderen die 'anders-zijn' worden uitgesloten of door groepsgenoten genegeerd.</p>	<p><i>Verbondenheid met anderen (1-4)</i> Kinderen reageren positief op andere kinderen. Er is belangstelling en nieuwsgierigheid naar wat andere kinderen doen en kunnen. Kinderen hebben plezier met elkaar, zonder anderen stelselmatig uit te sluiten. Er is ruimte en begrip voor kinderen die 'anders-zijn' of er 'anders uitzien'.</p>	
<p><i>87 Rituelen en voorspelbaarheid (0-4)</i> De beroepskrachten handelen het dagprogramma af zonder duidelijke structuur. Er is geen of weinig aandacht voor vaste en vertrouwde rituelen of voorspelbare handelingsvolgordes. Kinderen ondergaan wat er gebeurt.</p>	<p><i>Rituelen en voorspelbaarheid (0-4)</i> De beroepskrachten bouwen het dagprogramma op met vaste rituelen en bekende afspraken. Kinderen weten wat er gaat gebeuren en wat van hen wordt verwacht.</p>	
<p><i>88 Inbreng, meebeslissen, meedoen (1-4)</i> De beroepskrachten bepalen zonder afstemming met de kinderen wat er gaat gebeuren. Kinderen worden zonder uitleg geconfronteerd met een activiteit. Kinderen kunnen zelf geen richting geven aan iets waar zij zin in hebben of wat zij leuk vinden.</p>	<p><i>Inbreng, meebeslissen, meedoen (1-4)</i> De beroepskrachten geven ruimte aan kinderen om bij (sommige) activiteiten aan te geven waar hun voorkeur naar uitgaat. Zij krijgen taken en inbreng om programmaonderdelen uit te voeren. Ieder kind krijgt naar eigen vermogen de kans om hierin te delen.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>89 Structuur</i> (1-4)</p> <p>In de ruimte zijn geen aanwijzingen die informatie geven of houvast bieden over afspraken en regels. Kinderen weten niet goed welke plaats voor welke activiteit is bedoeld en/of welk gedrag daar bij hoort. Kinderen voelen zich onzeker en gedragen zich daardoor terughoudend of grensoverschrijdend. Kinderen gedragen zich niet zorgzaam tegenover de omgeving.</p>	<p><i>Structuur</i> (1-4)</p> <p>In de ruimte is op specifieke plaatsen informatie aanwezig (pictogram, woord, slogan, lijstje) waardoor kinderen weten welke afspraken of regels op die plaatsen en in de gehele ruimte gelden. De ruimte is voor kinderen hun eigen en vertrouwde omgeving. Zij gedragen zich over het algemeen naar de afspraken en voelen zich verantwoordelijk voor de gang van zaken (bv opruimen, dingen op vaste plaatsen zetten).</p>	
<p><i>90 Sociale oefenplaats</i> (1-4)</p> <p>Kinderen krijgen basale omgangsregels aangeleerd, vaak naar aanleiding van een negatieve ervaring (je mag niet voordringen!). Sociale omgang is geen pedagogisch doel maar wordt al doende aangeleerd. De beroepskrachten reageren op incidenten.</p>	<p><i>Sociale oefenplaats</i> (1-4)</p> <p>Kinderen worden aangesproken op hun omgang met elkaar en de beroepskrachten bij het aangaan en uitvoeren van activiteiten.</p> <p>Kinderen worden aangezet tot sociaal gedrag (bv elkaar helpen, op je beurt wachten, anderen laten uitpraten).</p>	
<p><i>91 Sociaal babygedrag</i> (0-1)</p> <p>De beroepskrachten maken weinig verbinding tussen baby's onderling en baby's met groepsgenootjes. Spel en verzorgingsmomenten worden uitgevoerd, gericht op de individuele baby. Groepsgenootjes worden weggehouden of niet actief betrokken bij verzorgingsmomenten.</p>	<p><i>Sociaal babygedrag</i> (0-1)</p> <p>De beroepskrachten stimuleren contact van baby's met oudere kinderen. Baby's worden bij elkaar gezet zodat zij onderling (oog)contact kunnen maken en op elkaar kunnen reageren. Beroepskrachten benoemen wat er gebeurt in het contact tussen baby en anderen. Oudere kinderen leren hoe zij met baby's kunnen omgaan en krijgen taakjes tijdens verzorgingsmomenten.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

OVERDRACHT VAN NORMEN EN WAARDEN		
Beroepskrachten vervullen een voorbeeldfunctie in spreken en handelen		
Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p>92 <i>Professionele werkhouding</i> (0-4) Er is nauwelijks sprake van professioneel handelen door de beroepskrachten. Zij hanteren persoonlijke waarden en normen in de omgang met anderen en/of de fysieke omgeving (natuur, milieu). Zij spreken zich daarover uit, ook als het gaat over andere ouders of kinderen.</p>	<p><i>Professionele werkhouding</i> (0-4) De beroepskrachten zijn zich bewust van hun professionele voorbeeldrol (modeling). Zij gedragen zich volgens de waarden en normen die in het pedagogisch beleid. Zij proberen naar beste kunnen hiernaar te handelen en spreken elkaar hierop aan.</p>	
<p>93 <i>Gelijkwaardigheid</i> (0-4) De beroepskrachten hebben merkbare voorkeur voor bepaalde kinderen, ouders en collega's. Mening hierover worden uitgesproken. Er is geen sociale en emotionele veiligheid in de groep.</p>	<p><i>Gelijkwaardigheid</i> (0-4) De beroepskrachten gaan op eenzelfde respectvolle manier om met alle kinderen, ouders en collega's. persoonlijke voorkeuren zijn niet merkbaar op de werkvloer. Acceptatie en respect wordt actief uitgedragen.</p>	
<p>94 <i>Voorbeeldfunctie</i> (0-4) De beroepskrachten geven kinderen een verkeerd of inconsequent voorbeeld van sociale vaardigheden in de omgang met andere kinderen. Zij overtreden zelf afspraken en regels, of reageren niet passend op emoties van kinderen. Er is een verschil tussen wat beroepskrachten uitdragen over 'hoe het moet' en hoe zij zelf handelen.</p>	<p><i>Voorbeeldfunctie</i> (0-4) De beroepskrachten geven kinderen het goede voorbeeld van sociale vaardigheden in de omgang met andere kinderen; ze zijn vriendelijk, luisteren, leven mee, troosten en helpen, werken samen. Ze zijn (meestal) consequent in wat ze uitdragen en hoe ze zelf handelen.</p>	
<p>95 <i>Nabijheid/ruimte laten</i> (0-4) Interacties tussen beroepskrachten en kind zijn schaars en onvriendelijk. Uit het handelen van de beroepskrachten blijkt irritatie/ergernis of stress. Gedragssignalen van kinderen worden genegeerd of verkeerd geïnterpreteerd.</p>	<p><i>Nabijheid/ruimte laten</i> (0-4) De interacties tussen beroepskrachten en kind sluiten aan op de behoeften. Kinderen leren om contact met elkaar te maken en om elkaars gedragssignalen te lezen (nabijheid versus ruimte geven). De interacties zijn vriendelijk en hartelijk.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>96 Fatsoensnormen</i> (0-4)</p> <p>De beroepskrachten geven een verkeerd of inconsequent voorbeeld in de omgang met collega's en ouders.</p> <p>Er is geen oprechte aandacht voor wat de ander doet of zegt; reacties van anderen worden genegeerd. De beroepskrachten geven commentaar op anderen in de nabijheid van kinderen. Sommige collega's of ouders worden niet actief aangesproken of bewust buitengesloten.</p> <p>Gedrag, woordkeuze, kleding, emoties getuigen niet van een professionele werkhouding; de beroepskracht is voor ouders geen vertrouwenwekkende opvoedpartner.</p>	<p><i>Fatsoensnormen</i> (0-4)</p> <p>De beroepskrachten treden op een professionele manier op in de omgang met andere volwassenen, zoals collega's en ouders. Zij gaan respectvol met collega's en ouders om, zijn vriendelijk, luisteren en tonen begrip en betrokkenheid. Zij zijn zich bewust van hun uitstraling als mede-opvoeder en vertrouwenspersoon en maken dit zichtbaar in hun lichaamshouding, taalgebruik en omgangsvormen.</p>	
<p><i>97 Gezonde leefstijl</i> (0-4)</p> <p>De beroepskrachten geven het verkeerde voorbeeld of zijn inconsequent met betrekking tot een gezonde leefstijl (slechte voeding, drinken, roken, snoepen, volume muziek) in het bijzijn van kinderen en ouders. Eigen voorkeuren bepalen activiteiten en sfeer in de groep (bv bij koud of nat weer niet naar buiten, radio aan op popzender).</p>	<p><i>Gezonde leefstijl</i> (0-4)</p> <p>De beroepskrachten geven het goede voorbeeld met betrekking tot een gezonde leefstijl (gezond eten en drinken, actief bewegen, niet roken/snoepen) in het bijzijn van kinderen en ouders. Zij zijn zich bewust van het belang van de kwaliteit van licht, lucht en geluid voor de –geestelijke en fysieke- gezondheid van kinderen, en gedragen zich daar naar.</p>	
<p><i>98 Respectvol contact</i> (0-1)</p> <p>De beroepskrachten vervullen de zorgtaken routinematig. Tijdens verschonen of fles-geven zijn zij niet aangesloten op de reacties van de baby.</p>	<p><i>Respectvol contact</i> (0-1)</p> <p>De beroepskrachten laten zich door de reacties van de baby leiden bij het uitvoeren van verzorgingsmomenten. Zij verwoorden wat er gebeurt, zowel bij het betreffende kind als in de omgeving (geluiden, ander kind dat komt kijken).</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 0-4 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

Veldinstrument observatie
pedagogische praktijk 4-12 jaar

UITVOERING PEDAGOGISCH BELEIDSPLAN		
De houder draagt zorg voor uitvoering van het pedagogisch beleidsplan		
Onvoldoende	Voldoende	<i>Notities</i>
De beroepskrachten (her)kennen de vier pedagogische basisdoelen niet en/of ze weten niet wat hierover in het pedagogisch beleid staat.	De beroepskrachten weten wat de vier pedagogische basisdoelen inhouden. Ze weten in grote lijnen wat hierover in het pedagogisch beleid staat.	
De beroepskrachten hebben geen inbreng bij het vaststellen of verbeteren van het pedagogisch beleidsplan.	De beroepskrachten bespreken hun ervaringen met de leidinggevende ; de leidinggevende vertaalt het naar verbeteringen in het beleidsplan.	
De beroepskrachten stemmen hun handelen niet bewust en/of gericht af op uitgangspunten of werkinstructies die gaan over het werken aan de vier pedagogische basisdoelen.	De beroepskrachten handelen volgens de uitgangspunten en werkinstructies in het pedagogisch beleidsplan. Zij weten waarom ze zo handelen en wat de bedoeling ervan is in relatie tot de vier pedagogische basisdoelen.	
De beroepskrachten bespreken hun handelen (aanpak, effect op de kinderen) niet op vaste momenten met het team en de leidinggevende. Werkinstructies en afspraken worden besproken naar aanleiding van een negatief voorval (probleem met een kind, bijna ongeluk, klacht). De inhoud van het pedagogisch beleidsplan is hierbij niet richtinggevend.	De beroepskrachten bespreken hun handelen (aanpak, effect op de kinderen) op vaste momenten met het team en de leidinggevende. Werkinstructies en afspraken staan geagendeerd bij teamoverleg en werkbegeleiding. Het pedagogisch beleidsplan wordt als houvast en naslagwerk gebruikt.	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

EMOTIONELE VEILIGHEID

Het bieden van een gevoel van veiligheid is de meest basale pedagogische doelstelling voor alle vormen van kinderopvang. De algemene term 'veiligheid' verdient de voorkeur boven 'veilige gehechtheidsrelatie', omdat er meer factoren zijn die kunnen bijdragen aan het ontwikkelen van een gevoel van veiligheid dan de kwaliteit van de omgang met volwassen opvoeders.

Het bieden van emotionele veiligheid is van primair belang. Niet alleen omdat het bijdraagt aan het welbevinden van de kinderen nu, maar ook omdat een onveilig klimaat het realiseren van de andere pedagogische doelstellingen in de weg staat. Als een kind zich niet veilig voelt, gaat het niet op ontdekking uit en durft het geen nieuwe uitdagingen aan te gaan. Het kind ontwikkelt geen zelfvertrouwen en er kan geen sprake zijn van innerlijke groei door positieve ervaringen.

Er zijn drie bronnen van emotionele veiligheid te onderscheiden:

4. **Vaste en sensitieve verzorgers**

De beschikbaarheid van sensitief reagerende opvoeders in de eerste levensjaren blijkt bevorderlijk te zijn voor de veerkracht van kinderen, ook op langere termijn. De beroepskracht vervult een centrale rol in het pedagogisch proces; communicatie en dialoog zijn de belangrijkste middelen. Vanuit de rol van gids en begeleider kan de beroepskracht een juiste vorm van steun en begeleiding geven die aansluit op wat het kind nodig heeft om nieuwe ervaringen op te doen.

De affectieve kwaliteit van de interactie bevordert een gevoel van veiligheid en acceptatie bij een kind. Hoe sensitief responsiever de beroepskracht, hoe meer zij door een kind wordt gewaardeerd; het kind gaat zijn signalen en positieve gevoelens op haar richten en gaat zich aan haar hechten.

5. **Aanwezigheid van bekende leeftijdsgenoten**

In vaste groepen kunnen kinderen al in het tweede levensjaar een duidelijke voorkeur voor een of twee groepsgenoten ontwikkelen. Binnen zulke relaties is sprake van sociale uitwisselingen en van emotionele responsiviteit. Groepsgenoten kunnen al op jonge leeftijd een bron van veiligheid vormen, maar dan moeten zij elkaar wel zo regelmatig zien dat ze elkaar goed kunnen leren kennen. In een vertrouwde groep kunnen kinderen gevoelens van verbondenheid en sociale verantwoordelijkheid ontwikkelen.

6. **Inrichten van de omgeving (binnen en buiten)**

De inrichting van een ruimte kan een bijdrage leveren aan een gevoel van geborgenheid. Met aandacht voor akoestiek, licht, kleur en indeling van de ruimte is veel te bereiken op het gebied van sfeer en herkenbaarheid van bepaalde (speel)plekken. Ook de luchtkwaliteit speelt een rol bij het prettig en actief (kunnen) voelen.

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

EMOTIONELE VEILIGHEID		
De beroepskrachten communiceren met de kinderen		
Onvoldoende	Voldoende	<i>Notities</i>
<p><i>1 Begroeten</i> (4-12) Meerdere kinderen worden niet individueel begroet tijdens het eerste contactmoment op school of bij binnenkomst op de bso. De begroeting is plichtsmatig.</p>	<p><i>Begroeten</i> (4-12) Elk kind wordt individueel begroet, op school of bij binnenkomst; beroepskrachten doen dit op een enthousiaste en persoonlijke manier.</p>	
<p><i>2 Kennen/ herkennen</i> (4-12) De beroepskrachten kennen niet alle kinderen in de groep, niet eens bij naam. Kinderen worden onpersoonlijk en allemaal ongeveer op dezelfde manier aangesproken.</p>	<p><i>Kennen/ herkennen</i> (4-12) De beroepskrachten kennen ieder kind in de groep; ze kennen hen bij naam en weten persoonlijke bijzonderheden (bijv. karakter, hobby, allergieën). In het contact met het kind wordt die kennis gebruikt.</p>	
<p><i>3 Respectvol contact</i> (4-12) De beroepskrachten hebben nauwelijks contact met de kinderen, niet verbaal en niet non-verbaal. Zij communiceren met name via instructies en commando's (geboden/verboden). Het contact is vooral gericht op sturen en controleren van gedrag van het kind en op organisatorische zaken.</p>	<p><i>Respectvol contact</i> (4-12) De beroepskrachten hebben gesprekjes met kinderen waarbij beiden bijdragen aan de voortgang en inhoud van het gesprek (dialogo). Zij sluiten meestal op passende wijze aan op de situatie en/of de vraag van een kind. Er is verbaal en non-verbaal contact.</p>	
<p><i>4 Respectvol contact</i> (4-12) De beroepskrachten reageren op kinderen en op elkaar vooral vanuit hun eigen belang of de ad hoc situatie op dat moment.</p>	<p><i>Respectvol contact</i> (4-12) De beroepskrachten gedragen zich sensitief en responsief naar de kinderen. Zij laten actief merken dat zij het kind begrijpen en reageren daar adequat op.</p>	
<p><i>5 Aansluiten</i> (4-8) De beroepskrachten sluiten in hun lichaamshouding en stem/taalgebruik niet aan op de leeftijd van de kinderen.</p>	<p><i>Aansluiten</i> (4-8) De beroepskrachten verwoorden in veel situaties hun gedrag. Zij passen hun lichaamshouding aan (bij de kleuters op ooghoogte praten, door de knieën gaan als zij bij spelsituaties meekijken) en praten met taal (zinsbouw, woordkeuze) die past bij de leeftijdsgroep.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>6 Respectvolle intimiteit</i> (4-12) De beroepskrachten gebruiken lichamelijk contact alleen voor controle en regie, bv om kinderen op te laten schieten (duwtje in de rug). Of: Beroepskrachten hebben lichamelijk contact dat ongewenst of ongepast is in een situatie, bv omhelzen, aanraken of kietelen terwijl het kind dit zichtbaar of hoorbaar niet wil.</p>	<p><i>Respectvolle intimiteit</i> (4-12) De beroepskrachten hebben vanzelfsprekend en gepast lichamelijk contact met kinderen. Zij hebben een professionele werkhouding in situaties die vragen om c.q. horen bij lichamelijk contact (troosten, op schoot nemen, aanhalen, arm om de schouder). Bij iedere vorm van fysieke intimiteit laat de beroepskracht zich leiden door de reactie van het kind.</p>	
<p><i>7 Afsluiten/ overgang opvang – thuis</i> (4-12) Het vertrek van de kinderen en/of de beroepskracht wordt niet goed georganiseerd. Er is geen duidelijke taakverdeling; taken verlopen rommelig of gaan fout. De beroepskrachten nemen geen afscheid bij het vertrek van een kind; er is geen persoonlijke boodschap (benoemen van een ervaring, bespreken van een incident) of groet. Sommige kinderen vertrekken buiten het zicht van de beroepskracht en/of zonder dat hun vertrek wordt opgemerkt. De beroepskrachten communiceren hun eigen komen en gaan niet naar de kinderen.</p>	<p><i>Afsluiten/ overgang opvang – thuis</i> (4-12) Het moment van vertrek (van kind of beroepskracht) verloopt rustig en goed georganiseerd. De beroepskrachten hebben een duidelijke taakverdeling (wie ontvangt ouder, begeleidt kind bij vertrek, houdt zicht op de aanwezige kinderen?). De beroepskrachten nemen van ieder afzonderlijk kind afscheid met een persoonlijke opmerking of groet. Het vertrekmoment wordt gebruikt om samen met het kind terug te kijken op positieve en negatieve gebeurtenissen. De beroepskrachten nemen afscheid van de groep als zichzelf vertrekken.</p>	
<p><i>8 Kennis pre-puberale ontwikkeling</i> (8-12) De beroepskrachten sluiten met hun taal, interactie en omgangsvormen niet aan op het ontwikkelingsniveau van de individuele 8+er. De oudere kinderen worden allen op eenzelfde en voor sommigen 'kinderachtige' manier aangesproken en behandeld.</p>	<p><i>Kennis pre-puberale ontwikkeling</i> (8-12) De beroepskrachten weten wat 8+ers aankunnen, leuk vinden, enthousiast maakt en sluiten daar in hun contact op aan. Er is aandacht voor het individueel ontwikkelingsniveau (al pre-puber of nog 'middenbouwer'), de mate van zelfredzaamheid en de persoonlijke interesses van de 8+er.</p>	
<p><i>9 Verbinding bso – thuis</i> (8-12) De beroepskrachten weten niet wat de individuele afspraken zijn over de 8+er, bv over zelfstandig naar de bso komen en naar huisgaan.</p>	<p><i>Verbinding bso – thuis</i> (8-12) De beroepskrachten weten wat de afspraken zijn voor individuele 8+ers over hun zelfstandig komen en gaan. Binnen de groepsroutine houden de beroepskrachten hier rekening mee.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

EMOTIONELE VEILIGHEID		
De beroepskrachten hebben een vertrouwde relatie met de kinderen		
Onvoldoende	Voldoende	<i>Notities</i>
<p><i>10 Contact/affectie (4-12)</i> De beroepskrachten gedragen zich als 'toezichthouder'; ze organiseren en controleren de kinderen op wat mag en moet. Zij hebben geen speciale affectie naar de kinderen, maar nemen hun zorgtaak wel serieus.</p>	<p><i>Contact/affectie (4-12)</i> De beroepskrachten laten merken dat ze de kinderen accepteren zoals ze zijn; ze geven complimentjes, maken grapjes, knuffelen, hebben oogcontact en treden bemoedigend op als een kind dat nodig heeft.</p>	
<p><i>11 Individuele aandacht (4-12)</i> De beroepskrachten zijn niet echt betrokken bij de kinderen. Zij hebben geen professioneel-affectieve relatie met de kinderen. Zij beschouwen de groep als eenheid en sluiten niet aan op individuele kinderen.</p>	<p><i>Individuele aandacht (4-12)</i> De beroepskrachten reageren (meestal) op een warme en ondersteunende manier op kinderen. Zij gaan op een ongedwongen manier om met ieder kind.</p>	
<p><i>12 Steun krijgen (4-12)</i> De kinderen schermen zich af voor de beroepskrachten; zij reageren niet of niet positief op initiatieven van de beroepskrachten. Kinderen schakelen niet uit zichzelf de beroepskrachten in voor hulp of steun. Kinderen laten zich niet of met tegenzin door de beroepskrachten troosten of kalmeren. Sommige kinderen hangen juist bovenmatig aan de beroepskrachten.</p>	<p><i>Steun krijgen (4-12)</i> De meeste kinderen laten zich enthousiast maken en motiveren door de beroepskrachten; zij reageren op initiatieven van de beroepskracht. De meeste kinderen zijn rustig en ontspannen in het contact met de beroepskrachten. De kinderen schakelen de beroepskrachten in als ze hulp of steun nodig hebben.</p>	
<p><i>13 Extra steun (4-12)</i> De beroepskrachten hebben weinig oog voor kwetsbare of slecht-weerbare kinderen in hun groep. Zij reageren in 'noodsituaties' (als het kind schreeuwt, huilt, valt), maar zijn niet proactief. Er is geen steun of begeleiding voor kinderen die zich moeilijk kunnen handhaven in de groep (bv omdat ze klein van gestalte zijn, motorisch onhandig, niet stoer, introvert zijn).</p>	<p><i>Extra steun (4-12)</i> De beroepskrachten bieden op eigen initiatief en passende wijze steun aan kinderen die vanwege fysieke, sociale of gedragsmatige beperkingen/stoornissen extra kwetsbaar zijn. Er wordt gericht steun gegeven aan kinderen die zich met moeite kunnen handhaven in de groep.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>14 Sensitieve responsiviteit</i> (8-12) De beroepskrachten houden geen rekening met de persoonlijke kenmerken of gevoeligheden die een 8+er (al) kan ervaren in de overgang van 'middenbouw-schoolkind' naar pre-puber. Signalen die duiden op onzekerheid over zichzelf en in de omgang met andere kinderen (met name andere gender) worden genegeerd of met grapjes afgedaan.</p>	<p><i>Sensitieve responsiviteit</i> (8-12) De beroepskrachten houden rekening met de onzekerheid, onhandigheid of overgevoeligheid die past bij de overgang van 'middenbouw-schoolkind' naar pre-puber en sluiten hier op een respectvolle manier op aan met hun reacties.</p>	
--	---	--

EMOTIONELE VEILIGHEID Er heerst een ontspannen, open sfeer in de groep		
Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p><i>15 Structuur en flexibiliteit</i> (4-12) Het programma is vast en star; er is geen tijd voor individuele interesses van kinderen. De beroepskrachten laten niet toe dat van het activiteitenschema wordt afgeweken. Of: het activiteitenschema is te onvoorspelbaar voor kinderen, waardoor kinderen niet weten wat zij kunnen verwachten.</p>	<p><i>Structuur en flexibiliteit</i> (4-12) Er is een programma met routines en activiteiten in een herkenbare en vertrouwde volgorde. Het biedt houvast voor kinderen. Het laat ruimte voor (enige) flexibiliteit voor onvoorziene situaties, uitloop van geplande activiteiten of voorkeur-activiteiten van kinderen.</p>	
<p><i>16 Energie en sfeer</i> (4-12) Er is een matte sfeer in de groep; kinderen lijken geen energie te kunnen opbrengen en zijn passief, gelaten in hun gedrag. Ze laten alles over zich heenkomen; ze zitten hun tijd gewoon maar uit. Of: de sfeer is onrustig; kinderen zijn tegendraads, onredelijk boos en rusteloos. De getoonde emoties zijn nogal eens heftig voor de situatie: te druk, te luid, te zeurderig, te overdreven.</p>	<p><i>Energie en sfeer</i> (4-12) Er is een aangename sfeer in de groep. De meeste kinderen tonen in hun gedrag dat ze zich op hun gemak voelen. Kinderen laten hun emoties zien, zowel in positieve zin (blij, tevreden, nieuwsgierig, enthousiast) als in negatieve zin (boos, verdrietig). De emoties zijn passend bij de situatie.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p>17 <i>Welbevinden</i> (4-12) Het welbevinden van de kinderen is laag. De meeste kinderen zijn stil, ontevreden of huilerig. Of ze zijn schrikachtig, snel in paniek of overschreeuwen zichzelf. Ze voelen zich niet op hun gemak. De kinderen tonen geen nieuwsgierigheid en houden direct op met een activiteit als iets niet lukt. Het spelen gebeurt lusteloos en zonder er van te genieten. Kinderen laten zich gemakkelijk storen of afleiden door anderen. Voor sommige kinderen bestaat hun 'spel' uit het verstoren van het spel van anderen.</p>	<p><i>Welbevinden</i> (4-12) Het welbevinden van de kinderen is redelijk tot goed. De meeste kinderen zijn ontspannen en bezig met hun spel. De meeste kinderen genieten van de dingen die gebeuren en die zijzelf kunnen; ze tonen blijdschap, plezier en trots. Ze zijn met interesse bezig, alleen of met anderen/vriendjes.</p>	
<p>18 <i>Emotie/ empathie</i> (4-12) Kinderen laten geen (mat, onverschillig) of te extreme emoties (schrikachtig, agressief, vermijdend) zien in het contact met andere kinderen.</p>	<p><i>Emotie/ empathie</i> (4-12) Kinderen reageren op elkaars emoties. Zij delen elkaars blijheid als er iets leuk is, boosheid bij onrecht, verdriet bij pijn.</p>	
<p>19 <i>Gevoel van persoonlijke veiligheid</i> (8-12) De 8+ers worden enkel als 'groter/ouder/verstandiger' aangesproken als zij ad hoc worden ingeschakeld voor hand- en spandiensten of als voorbeeld van hoe het (niet) moet fungeren voor de jongere kinderen in de groep. Of: de kinderen krijgen juist niet de verantwoordelijkheid die ze wel aankunnen en worden overdreven 'klein' gehouden.</p>	<p><i>Gevoel van persoonlijke veiligheid</i> (8-12) De 8+ers hebben een eigen positie in de groep, met meer zelfstandigheid en verantwoordelijkheid, zonder dat zij hierin worden overvraagd of -steeds/oneigenlijk- tot voorbeeld worden gesteld aan de jongere kinderen.</p>	
<p>20 <i>Sfeer</i> (8-12) De sfeer in de groep is onrustig. Er is veel conflict of spanning tussen jongens c.q. meiden onderling. Of de 8+ers zijn te overheersend aanwezig. Of de 8+ers vervelen zich en uiten dit door verstorend en negatief gedrag.</p>	<p><i>Sfeer</i> (8-12) De sfeer is ontspannen. De omgang tussen jongere kinderen en de 8+ers, en tussen de 8+ers onderling is accepterend en positief. Er zijn voldoende gendergenoten voor de 8+ers aanwezig voor het aangaan van gezamenlijke activiteiten.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

EMOTIONELE VEILIGHEID		
Kinderen hebben vaste beroepskrachten en bekende leeftijdsgenootjes om zich heen		
Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p>21 <i>Vertrouwde gezichten-kinderen</i> (4-12) Kinderen zien véél en veel onbekende kinderen op hun opvangdag. De samenstelling van de groep is niet constant; regelmatig (her)groepering. Of: er is geen vaste basisgroep; kinderen worden gegroepeerd op activiteit. <i>NB. Dit geldt niet als bewust is gekozen voor opendeurenbeleid.</i></p>	<p><i>Vertrouwde gezichten-kinderen</i> (4-12) Kinderen hebben op hun opvangdag altijd (een aantal) vaste/vertrouwde andere kinderen in de groep. Een enkele keer worden kleine groepen (bij een specifieke activiteit) samengevoegd.</p>	
<p>22 <i>Vertrouwde gezichten-medewerkers</i> (4-12) Kinderen moeten zich aanpassen aan veel verschillende beroepskrachten zonder een stabiele/vertrouwde persoon om voor hen te zorgen.</p>	<p><i>Vertrouwde gezichten-medewerkers</i> (4-12) Er is sprake van continuïteit in het rooster van de beroepskrachten per groep.</p>	
<p>23 <i>Overgangen (eventueel navragen)</i> (4-12) De overgang naar een nieuwe groep of nieuwe beroepskrachten is abrupt en vindt plaats zonder voorbereiding voor de kinderen.</p>	<p><i>Overgangen (eventueel navragen)</i> (4-12) De overgang naar een nieuwe groep of nieuwe beroepskrachten verloopt geleidelijk; kinderen worden hierop voorbereid (bv bezoekje vooraf aan nieuwe groep, kennismaken met beroepskracht van nieuwe groep).</p>	
<p>24 <i>Invalkrachten</i> (4-12) Er wordt gebruik gemaakt van wisselende en voor de kinderen onbekende invallers.</p>	<p><i>Invalkrachten</i> (4-12) Er zijn vaste invallers aanwezig/beschikbaar.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p>25 <i>Continuïteit groepsritme</i> (4-12) De beroepskrachten hebben geen duidelijke taakverdeling en/of voor kinderen herkenbare uitvoering van activiteiten/rituelen. Zij kennen het programma-ritme, de groep en de werkwijze onvoldoende.</p>	<p><i>Continuïteit groepsritme</i> (4-12) Alle aanwezige beroepskrachten (vast en inval) kennen het programma, de (meeste) kinderen en de werkwijze op de groep. Zij bieden dit aan op een voor de kinderen bekende wijze.</p>	
<p>26 <i>Continuïteit groepssamenstelling</i> (4-12) De groepssamenstelling is niet constant gedurende het (school)jaar; de meeste kinderen wisselen binnen een (school)jaar minstens 1x van groep zonder duidelijke pedagogische redenen.</p>	<p><i>Continuïteit groepssamenstelling</i> (4-12) Kinderen worden hooguit 1x per jaar overgeplaatst naar een andere groep, waarvoor een duidelijke reden is (bv met vast speelmaatje mee, geen leeftijdsgenoten meer in eigen groep).</p>	
<p>27 <i>Vertrouwde contacten</i> (8-12) Bij (over)plaatsing van 8+ers wordt niet of nauwelijks rekening gehouden met de aanwezigheid en het belang van vertrouwde en bekende leeftijdsgenoten en kinderen van gelijke gender.</p>	<p><i>Vertrouwde contacten</i> (8-12) Voor iedere 8+er zijn er altijd vertrouwde gezichten van leeftijdsgenoten en kinderen met dezelfde gender in de groep aanwezig.</p>	

EMOTIONELE VEILIGHEID		
Er is informatieoverdracht en – uitwisseling tussen ouders en beroepskrachten		
Onvoldoende	Voldoende	<i>Notities</i>
<p>28 <i>Brengen/halen</i> (4-12) De beroepskrachten stellen zich niet hartelijk en actief ontvangend op naar ouders. Ouders worden niet persoonlijk welkom geheten. Ouders worden niet gevraagd of het wordt tegengewerkt om hun kind(eren) in de groepsruimte te brengen of op te halen. Ouders krijgen niet of nauwelijks kans om groepsgenootjes of de bezigheden van de dag te zien.</p>	<p><i>Brengen/halen</i> (4-12) De beroepskrachten verwelkomen zowel de ouders als het kind op persoonlijke wijze. Ouders mogen hun kind(eren) in de groepsruimte brengen en ophalen. Ouders krijgen de gelegenheid om groepsgenootjes aan te spreken en te zien waar het kind die dag mee bezig is geweest.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p>29 <i>Mogelijkheid informatieoverdracht</i> (4-8) Er is geen overdracht (mogelijk) tussen ouders en de beroepskrachten van de eigen groep. Alleen als ouders zelf aandringen op informatie-uitwisselen bij brengen en halen, sluiten beroepskrachten hier op aan. Er zijn geen afspraken over een vaste contactpersoon.</p>	<p><i>Mogelijkheid informatieoverdracht</i> (4-8) Beroepskrachten nemen (desgewenst) actief informatie in ontvangst bij het brengen, en dragen actief informatie over bij het ophalen. Ouders krijgen antwoord op hun vragen. Ouders worden zoveel mogelijk door een vaste beroepskracht/mentor aangesproken.</p>	
<p>30 <i>Afstemmen</i> (8-12) De beroepskrachten geven informatie als ouders daarom vragen. Zij maken geen gebruik van ouders als informatiebron voor de omgang met of afspraken over (zelfstandigheid, zelfredzaamheid, ontwikkeling van) de 8+er. De 8+er wordt niet betrokken bij of gehoord over vragen of afspraken die de beroepskrachten met ouders uitwisselen of afstemmen. Er wordt niet actief naar contact gezocht met ouders van 8+ers.</p>	<p><i>Afstemmen</i> (8-12) De beroepskrachten spreken de ouders actief aan of zoeken hen actief op over de veranderingen die de 8+er ondergaat en de consequenties hiervan voor eigen keuzes en zelfstandigheid van het kind. Zij bieden informatie en vragen ouders ook om tips en advies. De 8+er wordt betrokken bij de vraagstukken die zich voordoen en gevraagd om eigen inbreng en mening.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJi	Status: definitief

PERSOONLIJKE COMPETENTIE

Met het begrip 'persoonlijke competentie' wordt bedoeld op brede persoonskenmerken van een kind, zoals veerkracht, zelfstandigheid en zelfvertrouwen, flexibiliteit en creativiteit. Dit stelt een kind in staat om allerlei typen problemen adequaat aan te pakken en zich goed aan te passen aan veranderende omstandigheden.

Bij jonge kinderen zijn exploratie en spel de belangrijkste middelen om greep te krijgen op hun omgeving. Door exploratie ontdekt het kind nieuwe handelingsmogelijkheden die vervolgens in spel worden geoefend, uitgebouwd, gevarieerd en geperfectioneerd. Exploratie en spel zijn intrinsiek gemotiveerd; de kwaliteit van exploratie en spel is een voorspeller van hun latere creativiteit, onafhankelijkheid en veerkracht.

Drie groepen factoren (bronnen) zijn inzetbaar om exploratie en spel te bevorderen:

1. **Vaardigheden van beroepskrachten in het uitlokken en begeleiden van spel**

Beroepskrachten moeten condities scheppen voor spel door een aanbod van materialen en activiteiten dat aansluit bij het ontwikkelingsniveau en de interesse van een kind. Het begeleiden en eventueel verrijken van spel zonder een kind het initiatief uit handen te nemen, vereist speciale inzichten en vaardigheden van beroepskrachten. In haar ondersteunende rol voor kinderen moet de beroepskracht hen helpen met het opbouwen van kennis, vaardigheden en betekenis. Zij doet dit door deel te nemen aan activiteiten, daarin leermomenten te creëren door observatie, en een kind door de juiste vragen en aanwijzingen te helpen om 'boven zichzelf uit te stijgen' (scaffolding).

2. **Aanwezigheid van bekende leeftijdsgenoten**

Naarmate kinderen elkaar beter kennen, spelen zij meer samen en is hun spel van een hoger niveau. Er wordt beter samengespeeld en de spelthema's worden beter uitgesponnen. Goede relaties met leeftijdsgenoten bevorderen de kwaliteit van hun uitwisselingen en van hun spel. Het streven naar een zo groot mogelijke stabiliteit bij het samenstellen van groepen verdient dus hoge prioriteit, zowel vanwege het gevoel van veiligheid als vanwege de kwaliteit van samenspel.

3. **Inrichten van de ruimte en aanbod van materialen en activiteiten**

De inrichting van binnen- en buitenruimten moet zodanig zijn dat een kind zich veilig voelt en ongestoord kan spelen. Vooral jonge kinderen moeten gelegenheid en uitdaging krijgen voor motorisch spel omdat dit voor hen een belangrijke bron is voor competentie-ervaringen. Kinderen leren niet alleen in spel en in speciaal ontworpen leersituaties, maar vooral ook door het meedoen aan zinvolle dagelijkse activiteiten binnen de samenleving van het kindercentrum. Ook contacten met de samenleving buiten de opvangsituatie zijn in dit kader van belang.

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

PERSOONLIJKE COMPETENTIE		
De beroepskrachten ondersteunen en stimuleren de ontwikkeling van (individuele) kinderen		
Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p><i>31 Programma (4-12)</i> De beroepskrachten hebben een programma met vaste activiteiten op vaste tijden. Er is geen ruimte voor het benutten van incidenten of kansen (activiteit in de wijk; sneeuw) voor nieuwe ervaringen.</p>	<p><i>Programma (4-12)</i> De beroepskrachten hebben een herkenbaar programma, waarbij (veel) ruimte is of gemaakt kan worden voor nieuwe/leuke/spannende situaties die kansen bieden voor gesprek en leermomenten.</p>	
<p><i>32 Vrije tijd / ontspanning (4-12)</i> Kinderen krijgen weinig of geen kans voor eigen keuzes. Zij moeten meedoen met activiteiten die de beroepskrachten bedenken. Er is geen ruimte voor uitrusten, bijkomen, ontspannen na de schooldag.</p>	<p><i>Vrije tijd / ontspanning (4-12)</i> Kinderen hebben de mogelijkheid om zich te ontspannen en/of schooldruk te af te reageren (bv eerst buiten uitrazen, dan binnen iets drinken). Zij kunnen (ook) voor activiteiten kiezen die passen bij hun eigen interesse en energieniveau.</p>	
<p><i>33 Initiatief / kiezen (4-12)</i> De beroepskrachten laten het initiatief en de keuze voor activiteiten geheel bij het kind zelf. Zij regelen de voorwaarden, maar bieden geen positieve steun of stimulans. Kinderen krijgen geen hulp bij het kiezen van (nieuwe) spelvormen of spelmaatjes.</p>	<p><i>Initiatief / kiezen (4-12)</i> De beroepskrachten sluiten aan op wensen en ideeën van een kind bij het organiseren van activiteiten. Zij begeleiden een kind om zelf te (leren) kiezen en initiatief te nemen. Zij bieden zo nodig (extra) stimulans en steun voor een kind dat zijn grenzen wil verleggen.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>34 Doelgericht aanbod</i> (4-12) De beroepskrachten geven weinig of geen richting aan het spel en de ervaringskansen van kinderen. Zij zetten zich niet gericht in voor ontwikkelingsbehoeften of spelinteresse van individuele kinderen. Het programma wordt 'afgedraaid' zonder activerende of stimulerende uitdaging. Het gaat op routine. Er is weinig overleg en afstemming om het aanbod te verrijken voor één of enkele kinderen.</p>	<p><i>Doelgericht aanbod</i> (4-12) De beroepskrachten organiseren en benutten het programma voor uitdaging, stimulans, avontuur en plezier. Kinderen krijgen de kans om zichzelf en elkaars kunnen te ontdekken. De beroepskrachten plannen 'speelwerkactiviteiten' met een doel (bijv. fantasie- en rollenspel, ontdekken, sport, natuur) Er is aandacht voor en overleg over kwaliteit en niveau van spel, zowel op groepsniveau als voor individuele kinderen.</p>	
<p><i>35 Verrijken</i> (4-12) De beroepskrachten geven enkel instructie en correctie tijdens het spel van kinderen. Soms 'breken zij in' en nemen het spel op een verstorende manier over.</p>	<p><i>Verrijken</i> (4-12) De beroepskrachten geven passende steun bij het ontdekken en verrijken van spelmogelijkheden. Zij verwoorden wat er gebeurt en bieden nieuwe kansen voor vervolgspeel. Zij maken soms even deel uit van de spelsituatie, waarbij de regie bij de kinderen blijft.</p>	
<p><i>36 Steun bieden</i> (4-12) De beroepskrachten helpen het kind niet of onvoldoende als het tegen eigen grenzen oploopt, in conflictsituaties komt of als het om hulp vraagt. Of: beroepskrachten helpen op een manier die niet past bij de behoefte van het kind. Zij nemen de regie over als het kind hulp vraagt, zonder oog voor de behoefte en mogelijkheden van het kind.</p>	<p><i>Steun bieden</i> (4-12) De beroepskrachten helpen het kind bij contacten met andere kinderen als dit nodig is of de situatie onveilig wordt. Zij geven op een passende manier steun zodat het kind de betreffende situatie weer zelf aan kan. Zij helpen het kind ook om zelf tot een oplossing te komen.</p>	
<p><i>37 Kennis pre-puberfase</i> (8-12) De beroepskrachten zijn in hun gedrag en spelaanbod weinig of niet gericht op de 8+ers. De beroepskrachten sluiten niet aan op de activiteitenwens van de leeftijdsgroep (chillen en hangen, elkaar uitdagen/verkennen) en hun uitingsvormen (reacties uitlokken, onzekerheid overschreeuwen, onvoorspelbare of uitvergrootte emotie). Er is geen passend aanbod en geen passende omgang.</p>	<p><i>Kennis pre-puberfase</i> (8-12) De beroepskrachten weten hoe de ontwikkeling in de pre-puberteit verloopt en houden hier rekening mee in hun manier van omgaan met en aanspreken van de 8+ers. De beroepskrachten weten om te gaan met pre-puberaal gedrag (uitdagen, grenzen opzoeken en onvoorspelbaarheid) van 8+ers; hierbij worden ieders grenzen (van de beroepskracht, de 8+er, andere groepsgenoten) goed bewaakt. De beroepskrachten geven de 8+ers ruimte voor eigen keuzes en bieden activiteiten aan die passen bij hun niveau en interesse.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

PERSOONLIJKE COMPETENTIE Er is wederzijdse interactie tussen beroepskrachten en individuele kinderen		
Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p><i>38 Autonomie (4-12)</i> De interacties van (sommige) beroepskrachten zijn dwingend en/of sturend. De beroepskrachten staan het kind zelden toe om zelf te bepalen wat het wil of verplichten een kind om bepaalde activiteiten (mee) te doen.</p>	<p><i>Autonomie (4-12)</i> De beroepskrachten geven de kinderen passende uitleg, aanwijzingen en correcties. Zij geven het kind daarbij autonomie om zelf te kiezen of mee te denken.</p>	
<p><i>39 Aandacht (4-12)</i> De beroepskrachten laten zich gemakkelijk afleiden als zij naar een kind luisteren en reageren tijdens het luisteren ook op andere kinderen of collega's. Wat het kind vertelt leidt niet altijd tot een adequaat antwoord of juiste actie van de beroepskracht.</p>	<p><i>Aandacht (4-12)</i> De beroepskrachten tonen hun betrokkenheid door met aandacht naar individuele kinderen te luisteren en aante sluiten op de inhoud en reikwijdte van wat een kind vertelt. Zij houden intussen contact met de rest van de groep, zonder dat de persoonlijke gerichtheid op het kind hieronder lijdt.</p>	
<p><i>40 Voorspelbaarheid (4-12)</i> De beroepskrachten geven geen of verkeerde informatie aan kinderen; de situatie is voor kinderen onduidelijk en onvoorspelbaar. De beroepskrachten veranderen of beëindigen activiteiten waar het kind nog mee bezig is zonder adequate waarschuwing.</p>	<p><i>Voorspelbaarheid (4-12)</i> De beroepskrachten geven duidelijke informatie over start, verloop en einde van een activiteit; de situatie is voor kinderen inzichtelijk.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>41 Zelfredzaamheid</i> (4-12) Kinderen gedragen zich bij het aangaan en uitvoeren van activiteiten afhankelijk van de beroepskracht. Kinderen mogen of durven niet zelf te kiezen. Of: kinderen trekken zich niets aan van de beroepskrachten en trekken hun eigen plan.</p>	<p><i>Zelfredzaamheid</i> (4-12) Kinderen krijgen ruimte voor zelfsturing, maar de beroepskracht is voor kinderen beschikbaar als hulp en 'controlepunt' voor wat kan en mag. Kinderen gedragen zich redelijk zelfstandig en zelfverantwoordelijk bij het aangaan en uitvoeren van activiteiten.</p>	
<p><i>42 Responsief</i> (4-12) De beroepskrachten reageren niet of te laat op de signalen of vragen van een kind. Hun reactie sluit vaak niet aan op de vraag of behoefte van het kind. Het kind voelt zich genegeerd of afgewezen.</p>	<p><i>Responsief</i> (4-12) De beroepskrachten herkennen de signalen van individuele kinderen, kunnen deze correct interpreteren en sluiten hier tijdig en op een gepaste manier op aan. Het kind voelt zich gezien en begrepen.</p>	
<p><i>43 Wederkerigheid</i> (4-12) De beroepskrachten en de kinderen functioneren min of meer los van elkaar. Er is geen persoonlijke uitwisseling en gezamenlijkheid in hun contact. Er zit geen warmte en affectie in het contact. De beroepskrachten komen afstandelijk over. Kinderen zoeken de beroepskracht niet op om iets (leuks, grappigs, naars) te vertellen.</p>	<p><i>Wederkerigheid</i> (4-12) De beroepskrachten en de kinderen waarderen elkaars aanwezigheid door samen te praten, naar elkaar te luisteren, plezier te maken, ervaringen te delen. Ieders inbreng draagt bij aan de wederzijdse relatie en interactie. Kinderen delen hun ervaringen en emoties graag met (één van) de beroepskrachten.</p>	
<p><i>44 Respectvolle interactie</i> (8-12) De beroepskrachten dringen zich op aan de 8+er. Zij gedragen zich met te weinig professionele distantie. Er is sprake van een exclusief of uitzondering-scheppend contact binnen de groep als geheel.</p>	<p><i>Respectvolle interactie</i> (8-12) De beroepskrachten behandelen de individuele 8+er serieus, respectvol en op een passend taal- en verantwoordelijkheidsniveau, maar wel als deel van de totale groep.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

PERSOONLIJKE COMPETENTIE		
Kinderen hebben de mogelijkheid om (leer)ervaringen op te doen dankzij de groep, spelmateriaal, activiteitsaanbod en inrichting		
Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p><i>45 Programma (4-12)</i></p> <p>Er is geen evenwichtig programma. De activiteiten zijn eenzijdig en stimuleren weinig ontwikkelingsgebieden. Er is relatief veel vrij spel (weinig uitdaging) of er zijn juist enkel georganiseerde activiteiten (vast en vol programma). Het aanbod voelt niet als 'eigen vrije tijd' omdat het niet voorziet in de individuele behoeften. Veel kinderen vervelen zich; zij lopen doelloos rond, komen niet tot gericht spel, zijn niet geconcentreerd.</p>	<p><i>Programma (4-12)</i></p> <p>Het programma bestaat uit vrij spel en gestructureerde individuele en groepsactiviteiten. De activiteiten zijn gevarieerd en bieden zowel rustmomenten als actieve uitdaging. Kinderen hebben er plezier en zin in. Ieder kind krijgt leer-/ervaringskansen naar eigen wens en behoefte.</p>	
<p><i>46 Speelmaatjes (4-12)</i></p> <p>Niet alle kinderen hebben een speelgenootje uit (ongeveer) dezelfde ontwikkelingsfase. Er valt niet veel te leren of te ontdekken met hulp van of samen met een kind dat dezelfde interesse heeft. Kinderen spelen noodgedwongen veel individueel.</p>	<p><i>Speelmaatjes (4-12)</i></p> <p>Ieder kind heeft tenminste 2 kinderen van zijn eigen ontwikkelingsniveau. Er is gelegenheid voor uitdagend en interessant spel met gelijkgestemden (leeftijd, interesse, maatjes) in kleine groepjes van 2 of meer kinderen.</p>	
<p><i>47 Kwaliteit spelmateriaal (4-8)</i></p> <p>Er is weinig spelmateriaal voor de verschillende leeftijden of er ontbreekt materiaal op één specifiek ontwikkelingsgebied. Er is vooral gesloten spelmateriaal. Er is weinig spelmateriaal voor sport en/of buitenactiviteiten voor de diverse leeftijdsgroepen.</p>	<p><i>Kwaliteit spelmateriaal (4-8)</i></p> <p>Er is (binnen en buiten) voldoende spelmateriaal voor de verschillende ontwikkelingsgebieden en leeftijdsgroepen. Er is gesloten en open spelmateriaal waar kinderen mee kunnen ontdekken en fantaseren. Er zijn (enkele) specifieke speelhoeken/-gebieden (bv computerhok, bouwmaterialenhoek, werkplaats met gereedschap).</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>48 Passend aanbod</i> (4-8) De activiteiten passen niet bij de interesse en het ontwikkelingsniveau van de/alle kinderen De beroepskrachten stellen (eigen) resultaatdoelen waaraan kinderen moeten voldoen (we gaan allemaal een zelfportret schilderen).</p>	<p><i>Passend aanbod</i> (4-8) De activiteiten passen in algemene zin bij de interesse en het ontwikkelingsniveau van de (meeste)kinderen. Er is aanpassing of verandering van aanbod mogelijk voor één of enkele kinderen. Eventuele resultaatdoelen zijn gekoppeld aan individuele kinderen. Inhoud en niveau van activiteiten zijn 'kindvolgend'.</p>	
<p><i>49 Spelbetrokkenheid</i> (4-12) De meeste kinderen zijn een aanzienlijk deel van de tijd niet echt met iets bezig. Dit geldt voor vrij spel en gestructureerde activiteiten. De kinderen zijn snel afgeleid, niet geconcentreerd; er is geen echte aandacht voor waar zij mee bezig zijn.</p>	<p><i>Spelbetrokkenheid</i> (4-12) De meeste kinderen zijn het grootste deel van de tijd bezig met een bepaalde activiteit. Momenten van betrokkenheid (aandacht en concentratie) wisselen af met rondlopen of oppervlakkig spel. Kinderen zijn trots op wat zij hebben gedaan of gemaakt.</p>	
<p><i>50 Zelfredzaamheid</i> (4-12) Kinderen zijn voor hun spelmateriaal afhankelijk van wat zij door de beroepskracht krijgen aangereikt. Zij mogen zelden een eigen keuze maken uit het materiaal.</p>	<p><i>Zelfredzaamheid</i> (4-12) Het spelmateriaal is zichtbaar en bereikbaar voor kinderen. Zij moeten aan de beroepskracht vragen of zij met bepaalde spelmaterialen mogen spelen; ander materiaal mogen zij zelf pakken. De kinderen kennen de afspraken hierover.</p>	
<p><i>51 Zichtbaarheid resultaat</i> (4-12) Er zijn in de groepsruimte geen producten te zien waaraan de kinderen hebben bijgedragen of die verband houden met thema-activiteiten of de pedagogische inzet van de bso, (bv natuur, wetenschap, mode, drama, sport).</p>	<p><i>Zichtbaarheid resultaat</i> (4-12) De meeste tentoongestelde werkstukken of versieringen in de ruimte zijn door de kinderen zelf gemaakt en/of leggen een relatie met thema-activiteiten of het thematisch profiel van de bso.</p>	
<p><i>52 Rituelen</i> (4-12) De kinderen in de groep hebben geen gezamenlijke gedragingen of gewoontes. De beroepskrachten zijn steeds aangever en gangmaker bij rituelen of groepsactiviteiten.</p>	<p><i>Rituelen</i> (4-12) De beroepskrachten zorgen voor gewoontevorming in de groep door het consequent hanteren van rituelen binnen de hele groep of tussen (bepaalde) kinderen. Kinderen kennen elkaars gedrag, imiteren elkaar en bouwen dit –met hulp- verder uit naar nieuwe ervaringen.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p>53 <i>Privacy</i> (4-8)</p> <p>Het is niet mogelijk dat kinderen spelen op een plekje in de groepsruimte waar andere kinderen en/of beroepskrachten hen niet storen.</p>	<p><i>Privacy</i> (4-8)</p> <p>De beroepskrachten maken het mogelijk dat kinderen privacy zoeken of creëren, in een rustig deel van de groepsruimte.</p> <p>Of: er is een vaste plek gereserveerd waar kinderen alleen of in een groepje ongestoord kunnen spelen.</p>	
<p>54 Buitenactiviteiten (4-12)</p> <p>Kinderen krijgen weinig gelegenheid om buiten te spelen. De buitenruimte is niet stimulerend en uitdagend voor kinderen. De beroepskrachten helpen de kinderen niet bij het aangaan van gezamenlijke spelvormen.</p> <p>Er wordt niet of slechts functioneel gebruik gemaakt van de omgeving waarin het kindercentrum staat.</p>	<p>Buitenactiviteiten (4-12)</p> <p>Kinderen gaan dagelijks naar buiten. In de buitenruimte is spelmateriaal aanwezig dat aanzet tot individueel en gezamenlijk spel.</p> <p>De beroepskrachten maken gebruik van de omgeving om de leefwereld van kinderen te verbreden, in aansluiting op interesse of thematisch programma (park, winkel, boerderij, werkplaats, station).</p>	
<p>55 <i>Uitdaging</i> (8-12)</p> <p>Voor de 8+er is er weinig tot geen uitdaging tijdens de opvang. Er is weinig materiaal dat specifiek en/of exclusief voor deze leeftijdsgroep (en dus niet ook voor jongere kinderen) geschikt is. Het aanwezige materiaal past niet qua interesse, moeilijkheidsgraad en/of (genderspecifieke) gerichtheid. De 8+er verveelt zich snel/vaak, zeker als er geen andere 8+ers zijn met dezelfde interesse of gender.</p>	<p><i>Uitdaging</i> (8-12)</p> <p>Voor de 8+er is er voldoende uitdaging dankzij materiaal, activiteiten, spelvormen of taken. Hier zit een mate van exclusiviteit in voor deze groep gezien de moeilijkheidsgraad, de zelfredzaamheid of de beschikbaarheid. De 8+er is niet afhankelijk van de aanwezigheid van andere 8+ers om toch uitdaging en plezier te ervaren.</p>	
<p>56 <i>Inrichting ruimte</i> (8-12)</p> <p>In de ruimte is weinig aanwezig dat zich specifiek richt op het comfort en de contact-/spelbehoefte van 8+ers.</p> <p>Er is geen plaats waar zij met leeftijdsgenoten onder elkaar kunnen zijn/zitten. Alle (spel-/activiteiten-) ruimte moet gedeeld worden met de jongere groepsgenoten.</p>	<p><i>Inrichting ruimte</i> (8-12)</p> <p>De inrichting van (een deel van) de ruimte sluit aan op de behoefte van de 8+er. Zij kunnen zich daar terugtrekken voor ontspanning (chillen, gamen, hangen) of thema-activiteiten (bv mode-atelier, acrobatiekruimte, werkplaats met gereedschap).</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

SOCIALE COMPETENTIE

Het begrip 'sociale competentie' omvat een scala aan sociale kennis en vaardigheden, bijvoorbeeld zich in een ander kunnen verplaatsen, kunnen communiceren, samenwerken, anderen helpen, conflicten voorkomen en oplossen, het ontwikkelen van sociale verantwoordelijkheid. De interactie met leeftijdsgenoten, het deel zijn van een groep en het deelnemen aan groepsgebeurtenissen biedt kinderen een leeromgeving voor het opdoen van sociale competenties. Het geeft aan kinderen kansen om zich te ontwikkelen tot personen die goed functioneren in de samenleving.

Kinderen in de kinderopvang krijgen al jong en gedurende een substantieel deel van de dag/week te maken met interactie met leeftijdsgenoten en aanwezigheid van een groep. Hoewel dit kansen biedt voor het verwerven van sociale kennis en vaardigheden, heeft het ook een risico in zich. Kinderen die al jong veel negatieve ervaringen opdoen in de omgang met andere kinderen lopen een verhoogd risico agressiviteit en sociale teruggetrokkenheid te ontwikkelen. De beroepskracht speelt hierin een cruciale rol; zij moet beschikken over de vaardigheid om de interacties tussen kinderen in goede banen te leiden.

Het samenzijn met vertrouwde beroepskrachten en bekende leeftijdsgenoten bevordert de ontwikkeling van relaties en bevordert dus een gevoel van veiligheid. Goede relaties met leeftijdsgenoten bevorderen de kwaliteit van hun uitwisselingen en van hun spel. In een vertrouwde groep leeftijdsgenoten kunnen kinderen gevoelens van verbondenheid en sociale verantwoordelijkheid ontwikkelen.

SOCIALE COMPETENTIE

De beroepskrachten ondersteunen de kinderen in hun onderlinge interactie

Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p><i>57 Ontdekken en (her)kennen (4-12)</i> Kinderen krijgen weinig kans om elkaars eigenheid te ontdekken. De beroepskrachten geven geen steun bij het verkennen van gedeelde interesses of het omgaan met persoonskenmerken. Er is weinig interactie tussen kinderen onderling; gesprekken lopen bijna altijd via de beroepskrachten.</p>	<p><i>Ontdekken en (her)kennen (4-12)</i> Kinderen krijgen informatie en hulp om contact met groepsgenootjes te maken en te onderhouden. De beroepskrachten stimuleren de interactie tussen kinderen met dezelfde interesse of talent. in gesprekken en tijdens spel. Maatjes en vriendjes krijgen eigen spel-/contactgelegenheid. De beroepskrachten moedigen aan tot dialog en uitwisseling tussen kinderen.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>58 Begeleiden en feedback</i> (4-12)</p> <p>De beroepskrachten reageren niet op positieve interacties tussen kinderen. Er wordt enkel gereageerd als er iets mis gaat.</p> <p>Kinderen krijgen geen feedback op hun aanpak als zij een conflict zelf goed oplossen of als zij elkaar helpen, raad geven, tot voorbeeld zijn.</p>	<p><i>Begeleiden en feedback</i> (4-12)</p> <p>De beroepskrachten begeleiden ook de positieve interacties tussen kinderen. Zij helpen de kinderen actief om sociale vaardigheden met leeftijds- en/of groepsgenootjes te ontwikkelen (bv. leren delen, naar elkaar luisteren, wachten, helpen). Zij benoemen en belonen het als kinderen een (bijna) conflict zelf hebben opgelost.</p>	
<p><i>59 Samen spelen samen leren</i> (4-12)</p> <p>Het activiteitenaanbod stimuleert weinig of niet voor samenspel tussen kinderen. Spelmateriaal is (hoofdzakelijk) gericht op individueel spel. De beroepskrachten helpen niet (actief) om kinderen met elkaar in contact te brengen voor spelverrijking.</p>	<p><i>Samen spelen samen leren</i> (4-12)</p> <p>De beroepskrachten zetten gerichte activiteiten en materialen in om kinderen te laten samenspelen. Op passende wijze (zonder verstoren) wijzen zij kinderen op elkaars kennis en kunde.</p>	
<p><i>60 Aanmoedigen onderling contact</i> (4-12)</p> <p>De aandacht van de beroepskrachten is gericht op één of enkele kinderen en/of op de omgang met het spelmateriaal. Zij benutten de activiteit niet om interacties tussen kinderen te bevorderen.</p>	<p><i>Aanmoedigen onderling contact</i> (4-12)</p> <p>De beroepskrachten moedigen interactie tussen leeftijds- en/of groepsgenootjes aan. Zij helpen de kinderen om contact met elkaar te maken. Zij bieden spel aan dat aanzet tot overleg, afstemmen, elkaar helpen, emoties delen, van elkaar leren.</p>	
<p><i>61 Empathie</i> (4-12)</p> <p>De beroepskrachten gebruiken het samen-beleven en samen-delen van ervaringen in de groep niet, om kinderen te leren om emoties met elkaar te delen of te verwoorden. Zij lossen de situatie met het betreffende kind individueel op.</p>	<p><i>Empathie</i> (4-12)</p> <p>De beroepskrachten benutten emotievolle (spannende, verdrietige en blij) momenten om kinderen te leren om emoties te delen en te verwoorden. Kinderen leren elkaars emoties kennen en herkennen. Dit wordt gestimuleerd door de situatie of emotie samen te verwerken (rituelen, groepsgesprek, imitatie).</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>62 Regie voeren</i> (4-12) De beroepskrachten grijpen niet of nauwelijks in bij negatieve interacties tussen kinderen (plagen/pesten, kibbelen, schelden, slaan, vechten). Kinderen worden nauwelijks terechtgewezen. Of: De beroepskrachten grijpen niet adequaat in, bv met dreigementen, irritatie, straf zonder uitleg. Kinderen krijgen geen kans om aanleiding en verloop van het conflict uit te leggen.</p>	<p><i>Regie voeren</i> (4-12) De beroepskrachten grijpen adequaat in bij negatieve interacties tussen kinderen. Zij helpen om de betreffende situatie stop te zetten of op te lossen. Kinderen krijgen de kans voor 'hoor en wederhoor'. De beroepskrachten leggen doorgaans uit waarom er wordt ingegrepen.</p>	
<p><i>63 Leren en oefenen</i> (4-12) De beroepskrachten besteden in hun activiteiten aanbod geen specifieke aandacht aan 'leerkansen' voor sociale omgangsvaardigheid. In de groep zijn nauwelijks handvatten (afspraken, rituelen) voor sociale omgang.</p>	<p><i>Leren en oefenen</i> (4-12) De beroepskrachten oefenen spelenderwijs in conflicten aangaan en oplossen door spelvormen, groepsgesprekken n.a.v. gebeurtenissen of verhalen; aanleren van behulpzame rituelen en gebruiken van de groep. Afspraken over sociale omgang worden voorgeleefd en toegelicht.</p>	
<p><i>64 Genderspecifiek</i> (8-12) De beroepskrachten spreken jongens en meiden in de 8+leeftijd op gelijke wijze aan. Zij sluiten niet aan op pre-puberaal gedrag.</p>	<p><i>Genderspecifiek</i> (8-12) De beroepskrachten sluiten aan op de sociale omgangskennmerken van meiden en jongens in de 8+leeftijdsgroep, zowel binnen de eigen gender als tussen de gendergroepen onderling (overdreven stoer, uitdagen, klieren, storen, roddelen, imiteren).</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

SOCIALE COMPETENTIE		
De kinderen zijn deel van de groep		
Onvoldoende	Voldoende	<i>Notities</i>
<p>65 <i>Deel van een geheel</i> (4-12) De beroepskrachten gaan met de groep om als 'een optelsom van individuen'. Dit is merkbaar in hun gedrag naar kinderen (afstandelijk, plichtmatig-geïnteresseerd). Zij leren kinderen niet om met elkaar en elkaars kenmerken om te gaan.</p>	<p>65 <i>Deel van een geheel</i> (4-12) De beroepskrachten dragen uit en leven voor, dat de inbreng van alle kinderen –en henzelf- ertoe doet in de groep. Zij leren kinderen om elkaar te accepteren en te respecteren.</p>	
<p>66 <i>Eigenheid</i> (4-12) De beroepskrachten geven onvoldoende aandacht of steun aan kinderen die 'anders' zijn (druk-extravert, stil-teruggetrokken, minder taal- of sociaalvaardig). Zij betrekken een kind dat 'anders' is onvoldoende bij de groep. Kinderen worden ook niet gestimuleerd om met dit kind contact te maken.</p>	<p>66 <i>Eigenheid</i> (4-12) De beroepskrachten sluiten aan op de persoonlijke eigenheid van kinderen. Zij benoemen en waarderen individuele talenten, kwaliteiten en eigenaardigheden. Zij activeren de betrokkenheid en deelname van alle kinderen aan het groepsgebeuren op een wijze die recht doet aan het individuele kind. Kinderen worden gestimuleerd om sociale contacten met elkaar aan te gaan.</p>	
<p>67 <i>Leren samenspelen</i> (4-8) De beroepskrachten helpen kinderen niet om contact te leggen en te houden. Zij laten het initiatief voor samenspel volledig over aan de kinderen. In spelsituaties is vaak sprake van 'recht van de sterkste of de brutaalste'.</p>	<p>67 <i>Leren samenspelen</i> (4-8) De beroepskrachten laten veel initiatief voor samenspel over aan de kinderen, maar grijpen in als kinderen niet mee mogen of kunnen doen. Zij helpen kinderen om er weer samen uit te komen.</p>	
<p>68 <i>Stimulerend contact</i> (4-12) De beroepskrachten moedigen door de kinderen geïnitieerde gesprekken niet aan. Vragen, reacties of opmerkingen van kinderen worden genegeerd; het wordt niet of zeer slecht benut om een dialoog of groepsgebesprek te starten.</p>	<p>68 <i>Stimulerend contact</i> (4-12) De beroepskrachten moedigen gesprekken tussen henzelf en de kinderen, en tussen kinderen onderling aan, door zowel luisteren als praten. Beroepskracht en kind dragen beiden bij aan de inhoud en voortgang van het gesprek. Als er iets gebeurt, is dit aanleiding voor een gesprek met individuele kinderen, in een klein groepje of met de hele groep.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p>69 <i>Positieve sfeer</i> (4-12) De beroepskrachten hebben geen actieve rol in het realiseren van een positieve groep. Kinderen worden niet aangesproken op hun inbreng of verantwoordelijkheid voor een prettige omgang met elkaar en zorg voor materiaal en ruimte (bv zuinig op meubilair, opruimen en compleet/heel-houden van spelmateriaal).</p>	<p><i>Positieve sfeer</i> (4-12) De beroepskrachten zetten zich in voor een positieve sfeer door zorg voor de inrichting en aankleding van ruimte en activiteiten. Zij maken grapjes, zijn behulpzaam en hebben aandacht en zorg voor alle kinderen. Kinderen worden aangesproken op hun medeverantwoordelijkheid voor een positieve sfeer en omgang met elkaar.</p>	
<p>70 <i>Participatie / kinderinspraak</i> (4-12) Bij verzorgende of organisatorische activiteiten is er geen of nauwelijks inbreng mogelijk van kinderen. Kinderen 'ondergaan' de sturing door de beroepskracht. Er is geen mogelijkheid voor kinderen om (tussendoor of georganiseerd) te laten horen wat hun wensen en ideeën zijn. Er wordt geen verbinding gemaakt tussen individuele wensen en gezamenlijke belangen.</p>	<p><i>Participatie / kinderinspraak</i> (4-12) Beroepskrachten betrekken de kinderen actief bij verzorgende en organisatorische taken zoals opruimen en dingen klaarzetten. De beroepskrachten geven de kinderen positieve feedback en waardering als zij zich actief betrokken en verantwoordelijk tonen. Kinderen kunnen kenbaar maken wat hun wensen voor verandering of verbetering zijn op vaste momenten (kindervergadering, interview, enquête) of op een bereikbare manier (ideeënbus/-prikbord). Kinderen worden toegerust voor democratisch burgerschap vanuit samen beslissen en rekening houden met elkaar.</p>	
<p>71 <i>Aansluiten/ in contact</i> (8-12) De beroepskrachten maken geen onderscheid tussen de 8+ers en andere kinderen, in hun reactie of regie op de onderlinge contacten tussen groeps- en/of leeftijdsgenotengenoten.</p>	<p><i>Aansluiten/ in contact</i> (8-12) De beroepskrachten hebben gerichte aandacht voor de omgangsrelatie tussen 8+ers en jongere kinderen en tussen de 8+ers onderling. Zij maken spanningen tussen de 8+er(s) en andere kinderen bespreekbaar, met respect voor privacy en kwetsbaarheid van de 8+er.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

OVERDRACHT VAN NORMEN EN WAARDEN

Kinderen moeten de kans krijgen om zich de waarden en normen, de 'cultuur' eigen te maken van de samenleving waarvan zij deel uitmaken. Kinderopvang biedt een bredere samenleving dan het gezin; kinderen komen in aanraking met andere aspecten van de cultuur en de diversiteit die onze samenleving kenmerkt. In een kinderopvanggroep zijn kinderen aanwezig met verschil in sociaaleconomische achtergrond, verschil in opvoedideeën van ouders, verschil in gezinssamenstelling, verschil in hun plaats in de kinderrij thuis, verschil in religie en verschil in nationaliteit (van ouders).

De groepssetting biedt daarom, in aanvulling op de socialisatie in het gezin, heel eigen mogelijkheden tot socialisatie en cultuuroverdracht. In een groep doen zich relatief veel 'leermomenten' voor, bijvoorbeeld bij conflicten tussen kinderen, bij verdriet of pijn.

Het gedrag van de groepsleiding speelt een cruciale rol bij de morele ontwikkeling van kinderen. Door de reactie van groepsleiding en de uitleg die zij daarover geven, ervaren kinderen de grenzen van goed en slecht, van anders, van mogen en moeten. Kinderen begrijpen beter waarom bepaald gedrag verwacht wordt in bepaalde situaties. Deze kennis geeft kinderen zekerheid over hun eigen functioneren (zelfvertrouwen) en leidt tot betere zelfsturing en sociale interactie.

De reacties van beroepskrachten geven niet alleen inzicht, richting en correctie aan het gedrag van kinderen, maar worden door kinderen ook gekopieerd in hun eigen gedrag tegenover andere kinderen of volwassenen. Beroepskrachten hebben door 'voorleven' (rolmodel) dus een belangrijke invloed op de ontwikkeling van empathie en pro-sociaal gedrag.

OVERDRACHT VAN NORMEN EN WAARDEN

Afspraken, regels en omgangsvormen zijn herkenbaar aanwezig en worden toegepast

Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p>72 <i>Afspraken en regels</i> (4-12) Binnen de organisatie is geen afstemming over afspraken, regels en omgangsvormen. Beroepskrachten handelen naar eigen inzicht en idee over wat moet of hoe het hoort.</p>	<p><i>Afspraken en regels</i> (4-12) In het beleidsplan staan aanwijzingen voor afspraken, regels en omgangsvormen. Beroepskrachten handelen hiernaar, met ruimte voor eigen inzicht. Zij passen deze (in de meeste situaties) consequent toe.</p>	
<p>73 <i>Eenduidig handelen</i> (4-12) Beroepskrachten laten hun gedrag van buitenaf bepalen, afhankelijk van reacties van kinderen, de situatie in de groep of de aanwezige collega. Kinderen weten niet wat de grenzen zijn van wat tijdens de opvang (niet) mag, moet of kan. Of: beroepskrachten hanteren de grenzen strikt en star, onafhankelijk van wat passend is in de situatie of aansluit bij individuele kinderen.</p>	<p><i>Eenduidig handelen</i> (4-12) Beroepskrachten hanteren de afspraken, regels en omgangsvormen op eenduidige en consequente wijze. Daarbij blijven zij rekening houden met de situatie; hun optreden sluit aan bij gedrag en behoefte van individuele kinderen.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>74 Uitleg en instructie</i> (4-12) De beroepskrachten besteden aandacht aan afspraken, zoals het zich toevallig voordoet. Zij maken de kinderen niet gericht wegwijst in de groep. Zij maken kinderen duidelijk wat er verwacht wordt door te attenderen op wat er niet mag.</p>	<p><i>Uitleg en instructie</i> (4-12) De beroepskrachten begeleiden (nieuwe) kinderen actief bij het leren kennen en omgaan met de afspraken in de groep. Zij leggen uit wat er van het kind verwacht wordt. Zij geven aan welk gedrag bij welke situatie hoort in termen van 'wat er wèl mag'.</p>	
<p><i>75 Grenzen en afspraken</i> (4-12) De beroepskrachten leggen afspraken, regels en omgangsvormen aan kinderen op. 'Zo gaat het hier nou eenmaal'. Het is voor kinderen niet duidelijk waar grenzen liggen en wat de consequenties zijn als zij over die grenzen gaan. Kinderen hebben zelf geen of nauwelijks inbreng bij het opstellen van regels.</p>	<p><i>Grenzen en afspraken</i> (4-12) De beroepskrachten leggen uit waarom afspraken, regels en omgangsvormen belangrijk zijn. Het is voor kinderen duidelijk wat de consequenties zijn als zij de afspraken negeren of overtreden. Kinderen worden betrokken bij en hebben invloed op het opstellen en evalueren van (een aantal) regels en afspraken.</p>	
<p><i>76 Ruimte voor verschillen</i> (4-12) Ieder kind wordt op dezelfde manier behandeld en tegemoet getreden. Er is geen ruimte voor anders-zijn, achter-blijven of voorop-lopen. Verschillen tussen kinderen worden genegeerd. Er wordt in de groep één set gehanteerd voor 'hoe het hoort', zonder bereidheid om andere inzichten/ervaringen toe te laten.</p>	<p><i>Ruimte voor verschillen</i> (4-12) Beroepskrachten laten respect zien voor ieder kind; er is geen sprake van discriminatie of uitsluiten. Kinderen mogen zijn wie zij zijn. Kinderen krijgen uitleg en begeleiding om met elkaars verschillen om te gaan. Er is gelegenheid om te oefenen met verschillende groepsrollen (aanvoerder, voorzitter, volger, grootste, beste, slimste) en kennis te maken met diversiteit in waarden en normen.</p>	
<p><i>77 Afstemmen en uitwisselen</i> (4-12) De beroepskrachten hanteren regels en afspraken zonder dat ouders hiervan op de hoogte zijn en/of hierover zijn geconsulteerd. Er is geen mogelijkheid voor ouders om hun opvoedingswaarden kenbaar te maken of te delen. Voor kinderen is er geen of nauwelijks verbinding tussen handelingen in de thuissituatie en in de opvang.</p>	<p><i>Afstemmen en uitwisselen</i> (4-12) De beroepskrachten informeren (nieuwe) ouders over omgangsregels en afspraken in de groep. Reacties en adviezen van ouders (uit persoonlijk gesprek, enquête, ideeënbus) worden verbonden met het handelen in de opvang. Kinderen worden uitgenodigd om omgangsgewoonten uit hun thuissituatie in te brengen en uit te leggen.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>78 Aangepaste afspraken (8-12)</i> Gedragsregels worden niet leeftijds- of genderspecifiek bepaald; er zijn geen afspraken voor de onderlinge omgang binnen deze leeftijdsgroep. De beroepskrachten zijn niet of slecht op de hoogte van individuele afspraken voor/met 8+ers.</p>	<p><i>Aangepaste afspraken (8-12)</i> Voor het gedrag van de 8+er worden in specifieke situaties of momenten, aangepaste regels gehanteerd (je mag zelf drinken pakken, maar maximaal 1 beker per uur). De beroepskrachten zijn op de hoogte van afspraken die zijn gemaakt voor en met individuele 8+ers (bijv. alleen naar huis gaan vanaf bepaalde tijd).</p>	
---	---	--

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJi	Status: definitief

OVERDRACHT VAN NORMEN EN WAARDEN		
Oefenen van gedeelde verantwoordelijkheid en respectvol samenzijn		
Onvoldoende	Voldoende	Notities
<p>79 <i>Onderling contact</i> (4-12)</p> <p>De beroepskrachten geven geen of weinig sturing aan onderling contact tussen kinderen. Contacten tussen kinderen ontstaan bij toeval en zijn vluchtig en oppervlakkig.</p>	<p><i>Onderling contact</i> (4-12)</p> <p>De beroepskrachten geven steun bij het leren omgaan met elkaar (verschillen in leeftijd, karakter, cultuur, talent) en met elkaars emoties (empathie). Zij organiseren groepsactiviteiten om kennismaken en groepsvorming te stimuleren (groepscohesie).</p>	
<p>80 <i>Verbondenheid met anderen</i> (4-12)</p> <p>Kinderen gaan andere kinderen uit de weg. Er is geen plezier in het contact met andere kinderen. Zij zijn primair op hun eigen bezigheid gericht, zonder bewust-gekozen verbinding met andere kinderen. Kinderen hebben weinig positieve contacten met andere kinderen, maar slaan, verstoren het spel, pakken dingen af. Zij zijn te rusteloos voor echt contact. In spelsituaties worden kinderen buitengesloten of door groepsgenoten genegeerd.</p>	<p><i>Verbondenheid met anderen</i> (4-12)</p> <p>Kinderen reageren positief op andere kinderen. Er is belangstelling en nieuwsgierigheid naar wat andere kinderen doen en kunnen. Kinderen voelen zich verantwoordelijk voor elkaar. Kinderen hebben plezier met elkaar, zonder anderen stelselmatig uit te sluiten. Er is ruimte en begrip voor kinderen die 'anders-zijn' of er 'anders uitzien'.</p>	
<p>81 <i>Inbreng, meebeslissen, meedoen</i> (4-12)</p> <p>De beroepskrachten bepalen zonder afstemming met de kinderen wat er gaat gebeuren. Kinderen worden zonder uitleg geconfronteerd met een activiteit. Kinderen kunnen zelf geen richting geven aan iets waar zij zin in hebben of wat zij leuk vinden.</p>	<p><i>Inbreng, meebeslissen, meedoen</i> (4-12)</p> <p>De beroepskrachten geven ruimte aan kinderen om bij (sommige) activiteiten aan te geven waar hun voorkeur naar uitgaat. Zij krijgen taken en inbreng om programmaonderdelen uit te voeren. Ieder kind krijgt naar eigen vermogen de kans om hierin te delen.</p>	
<p>82 <i>Structuur</i> (4-12)</p> <p>In de ruimte zijn geen aanwijzingen die informatie geven of houvast bieden over afspraken en regels. Kinderen weten niet goed welke plaats voor welke activiteit is bedoeld en/of welk gedrag daar bij hoort. Kinderen voelen zich onzeker en gedragen zich daardoor terughoudend of grensoverschrijdend.</p>	<p><i>Structuur</i> (4-12)</p> <p>In de ruimte is op specifieke plaatsen informatie aanwezig (pictogram, woord, slogan, lijstje) waardoor kinderen weten welke afspraken of regels op die plaatsen en in de gehele ruimte gelden. De ruimte is voor kinderen hun eigen en vertrouwde omgeving.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>83 Sociale oefenplaats (4-12)</i> De beroepskrachten leren kinderen al doende de basale omgangsregels, vaak naar aanleiding van een negatieve ervaring (je mag niet voordringen!) of een incident. De beroepskrachten zijn niet alert op groepsrollen (aanvoerder, meeloper, onruststoker, bemiddelaar). Zij sluiten niet actief aan op specifiek groepsgedrag; kinderen wordt niet geleerd met de diverse rollen om te gaan.</p>	<p><i>Sociale oefenplaats (4-12)</i> De beroepskrachten spreken kinderen aan op hun omgang met elkaar en de beroepskrachten, bij het aangaan en uitvoeren van activiteiten. Kinderen worden aangezet tot sociaal gedrag (bv elkaar helpen, op je beurt wachten, anderen laten uitpraten). De beroepskrachten zijn zich bewust van 'sfeerbepalend gedrag' van kinderen, positief of negatief, en maken dit bespreekbaar; kinderen wordt geleerd om met rolgedrag, van henzelf of van anderen, om te gaan.</p>	
<p><i>84 Positie (8-12)</i> De beroepskrachten maken geen onderscheid in rol of taken voor de 8+er binnen de groep. Van de 8+er wordt hetzelfde gevraagd en verwacht als van de andere groepsleden.</p>	<p><i>Positie (8-12)</i> De beroepskrachten geven een eigen positie aan de 8+ers in de groep. Zonder overvraagd te worden, krijgen de 8+ers meer verantwoordelijkheid bij het aangaan en uitvoeren van activiteiten. Zij worden (vaker/passend) ingeschakeld bij organisatorische zaken en als hulp, steun of voorbeeld voor jongere kinderen. Zij fungeren soms als coach/vraagbaak voor nieuwe kinderen in de groep.</p>	

OVERDRACHT VAN NORMEN EN WAARDEN		
Beroepskrachten vervullen een voorbeeldfunctie in spreken en handelen		
Onvoldoende	Voldoende	<i>Notities</i>
<p><i>85 Professionele werkhouding (4-12)</i> Er is nauwelijks sprake van professioneel handelen door de beroepskrachten. Zij hanteren persoonlijke waarden en normen in de omgang met anderen en/of de fysieke omgeving (natuur, milieu). Zij spreken zich daar over uit, ook als het gaat over andere ouders of kinderen.</p>	<p><i>Professionele werkhouding (4-12)</i> De beroepskrachten zijn zich bewust van hun professionele voorbeeldrol (modeling). Zij gedragen zich volgens de waarden en normen die in het pedagogisch beleid staan. Zij proberen naar beste kunnen hiernaar te handelen en spreken elkaar hierop aan.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>86 Gelijkwaardigheid (4-12)</i> De beroepskrachten hebben merkbare voorkeur voor bepaalde kinderen (leeftijdsgroep, gender, cultuur), ouders en collega's.</p>	<p><i>Gelijkwaardigheid (4-12)</i> De beroepskrachten gaan op eenzelfde respectvolle manier om met alle kinderen, ouders en collega's.</p>	
<p><i>87 Voorbeeldfunctie (4-12)</i> De beroepskrachten geven kinderen een verkeerd of inconsequent voorbeeld van sociale vaardigheden in de omgang met andere kinderen. Zij overtreden zelf afspraken en regels, of reageren niet passend op emoties van kinderen. Er is een verschil tussen wat beroepskrachten uitdragen over 'hoe het moet' en hoe zij zelf handelen. De beroepskrachten hebben een incorrect taalgebruik of hanteren tegenover kinderen, collega's en ouders een ongepaste of onbegrijpelijke woordkeuze.</p>	<p><i>Voorbeeldfunctie (4-12)</i> De beroepskrachten geven kinderen het goede voorbeeld van sociale vaardigheden in de omgang met andere kinderen; ze zijn vriendelijk, luisteren, leven mee, troosten en helpen, werken samen. Ze zijn (meestal) consequent in wat ze uitdragen en hoe ze zelf handelen. De beroepskrachten communiceren in heldere taal en met een correcte woordkeuze.</p>	
<p><i>88 Nabijheid/ruimte laten (4-12)</i> Interacties tussen beroepskrachten en kind zijn schaars en onvriendelijk. Uit het handelen van de beroepskrachten blijkt irritatie/ergernis of stress. Gedragssignalen van kinderen worden genegeerd of verkeerd geïnterpreteerd.</p>	<p><i>Nabijheid/ruimte laten (4-12)</i> De interacties tussen beroepskrachten en kind sluiten aan op de behoeften. Kinderen leren om contact met elkaar te maken en om gedragssignalen van anderen te lezen (nabijheid versus ruimte geven, rekening houden met, accepteren).</p>	
<p><i>89 Fatsoensnormen (4-12)</i> De beroepskrachten geven een verkeerd of inconsequent voorbeeld in de omgang met collega's en ouders. Er is geen oprechte aandacht voor wat de ander doet of zegt; reacties van anderen worden genegeerd. De beroepskrachten geven commentaar op anderen in de nabijheid van kinderen. Sommige collega's of ouders worden niet actief aangesproken of bewust buitengesloten. Gedrag, woordkeuze, kleding, emoties getuigen niet van een professionele werkhouding; de beroepskracht is voor ouders geen vertrouwenwekkende opvoedpartner.</p>	<p><i>Fatsoensnormen (4-12)</i> Beroepskrachten treden op een professionele manier op in de omgang met andere volwassenen, zoals collega's en ouders. Zij gaan respectvol met collega's en ouders om, zijn vriendelijk, luisteren en tonen begrip en betrokkenheid. Zij zijn zich bewust van hun uitstraling als mede-opvoeder en vertrouwenspersoon en maken dit zichtbaar in hun lichaamshouding, taalgebruik en omgangsvormen.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJI	Status: definitief

<p><i>90 Gezonde leefstijl</i> (4-12) Beroepskrachten geven het verkeerde voorbeeld of zijn inconsequent met betrekking tot een gezonde leefstijl (slechte voeding, drinken, roken, snoepen, volume muziek) in het bijzijn van kinderen. Eigen voorkeuren bepalen activiteiten en sfeer in de groep (bv bij koud of nat weer niet naar buiten, radio aan op popzender).</p>	<p><i>Gezonde leefstijl</i> (4-12) Beroepskrachten geven het goede voorbeeld met betrekking tot een gezonde leefstijl (gezond eten en drinken, actief bewegen, buitenactiviteiten, hygiëne) in het bijzijn van kinderen en ouders. Zij praten hierover met kinderen, geven informatie over gezondheid en helpen kinderen om gezonde eigen keuzes te maken/weerbaar te zijn. De beroepskrachten zijn zich bewust van het belang van de kwaliteit van licht, lucht en geluid voor de – geestelijke en fysieke- gezondheid van kinderen, en gedragen zich daarnaar.</p>	
<p><i>91 Respectvol contact</i> (8-12) De beroepskrachten gaan persoonlijke vragen van de 8+ers uit de weg, zowel vragen die over het kind gaan als die henzelf raken. Zij houden of creëren afstand om persoonlijke en/of professionele standpunten over morele of ethische onderwerpen uit de weg te kunnen gaan.</p>	<p><i>Respectvol contact</i> (8-12) De beroepskrachten zijn op een gepaste manier in persoonlijk contact met de 8+ers. Vragen of opmerkingen over 'puberale kwesties' (bv morele dilemma's, seksualiteit, verliefdheid, fysieke ontwikkeling) worden zorgvuldig, maar met professionele distantie besproken met een kind.</p>	

Naam en versie: 20141215 Veldinstrument observatie pedagogische praktijk 4 -12 jaar	Ingangsdatum: 1 januari 2015
Eigenaar / auteur: GGD GHOR Nederland / NJi	Status: definitief

Bijlage 1: Begrippenlijst

Betrokkenheid	Bezig zijn op een geconcentreerde en aangehouden manier die aansluit bij de innerlijke drang van een kind om te verkennen en zich te ontwikkelen. Het kind stelt zich open voor (nieuwe) ervaringen, maakt hiervoor energie vrij en ervaart zowel tijdens als na het spel een grote voldoening. Het kind verkent en verlegt zijn grenzen; betrokkenheid is een voorwaarde voor leren.
Democratisch burgerschap	Functioneren en participeren in een samenleving dankzij sociale antennes en democratische vaardigheden, resulterend in talentontwikkeling, respectvolle omgang en gemeenschapszin.
Emotionele veiligheid	Het gevoel van 'kunnen ontspannen en jezelf zijn' als resultaat van een goede gehechtheidsrelatie met de opvoeder(s)/verzorger(s) in een veilige en vertrouwde omgeving; voorwaarde voor het realiseren van andere pedagogische doelen.
Empathie	Het vermogen om zich in een ander in te leven, zich voor te stellen wat een ander voelt of ervaart en daarop aan te sluiten met een passende reactie.
Interactie	Contact waarbij sprake is van informatie uitwisselen. De beroepskracht geeft informatie aan de kinderen door te vertellen, door uit te leggen, door voor te doen. Dit geldt ook voor kinderen onderling. Oogcontact, aanraking of lichaamshouding zijn non-verbale manieren om informatie over te dragen.
Ontwikkelingsgebieden	Motorisch-zintuigelijke ontwikkeling, emotionele ontwikkeling, sociale ontwikkeling, taal-communicatieve ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling, seksuele ontwikkeling, morele ontwikkeling.
Overdracht waarden en normen	Geheel van (leer)processen waardoor een individu zich de cultuur van een samenleving eigen maakt; specifieker ook de invloed op kinderen van onder meer ouders, vriendjes en groepsleiding waardoor ze leren hoe ze zich in de diverse situaties moeten of kunnen gedragen.

Passend gedrag	De beroepskrachten vertonen gedrag dat bijdraagt aan een goede en gezonde opvangsituatie. Hun gedrag sluit aan op de sfeer en feitelijke situatie in de groep. Hun gedrag steunt en stimuleert het contact met kinderen en collega's.
Passende reacties (kk)	Kinderen reageren met emoties die overeenkomen met hun leeftijd en die te verwachten zijn gezien de situatie. Hun reacties zijn niet overdreven, zowel in negatieve als positieve zin, en onnodig aanhoudend.
Pedagogisch beleid	Een systeem dat gewenste situaties (opvoedingsdoelen) bevordert door formele en informele afspraken die continuïteit en eenduidigheid geven aan het handelen, en het inzetten van materiële zaken (middelen). <i>'Doen we de goede dingen?'</i>
Pedagogische praktijk	Verzorgen en begeleiden van kinderen op afgesproken tijden en op professionele wijze, ten dienste van en in samenwerking met de ouders. Het handelen leidt tot gezond en passend gedrag van kinderen in de opvangsituatie. <i>'Doen we de dingen goed?'; 'Is wat wij doen goed voor kinderen?'</i>
Persoonlijke competentie	Brede persoonskenmerken zoals veerkracht, zelfstandigheid en zelfvertrouwen, flexibiliteit en creativiteit die een mens in staat stellen om allerlei problemen adequaat aan te pakken en zich goed aan te passen aan veranderende omstandigheden.
Proceskenmerken	Uitvoeringskenmerken die direct van invloed zijn op de ervaringen die kinderen tijdens de opvang opdoen, zoals leeractiviteiten, taalstimulering, sociale interactie. Ook de stabiliteit (voorspelbaarheid en continuïteit), fysieke veiligheid en hygiëne spelen een rol bij het –kunnen- opdoen van(leer)ervaringen.
Responsief	Op een passende manier een antwoord geven (reageren) op gedrag of een vraag. Aansluiten op wat iemand in woord of gedrag vraagt.
Sensitief	Zeer gevoelig voor zintuiglijke indrukken. In woord en gedrag reageren op de (veronderstelde) behoefte van een ander.
Sensitieve responsiviteit	Op een passende en adequate manier omgaan met signalen en initiatieven van een kind. Aansluiten op de signalen die aangeven dat het kind behoefte heeft aan contact.

Sociale competentie	Competenties om in het maatschappelijk leven op een adequate wijze sociaal en emotioneel te functioneren, waarbij iemand rekening houdt met zowel zijn eigen belang als die van anderen.
Spelverrijking	Het spel weer op gang helpen of extra diepgang geven door een opmerking te maken of een andere draai aan de activiteit te geven. De inbreng gebeurt zonder het spel als zodanig te verstoren of over te nemen. De beroepskracht brengt iets nieuws in waardoor het kind weer zelf nieuwe mogelijkheden ontdekt. Zijn grenzen worden verlegd en zijn leerkansen vergroot.
Structuurkenmerken	Organisatorische kenmerken die de opvangomgeving 'regelen'. Het zijn voorwaarden die -indirect- van invloed zijn op de pedagogische kwaliteit, zoals opleidingsniveau en werkervaring van de groepsleiding, groepsopbouw, inhoud en frequentie van het teamoverleg en de manier waarop wordt uitgewisseld met ouders.
Voorleven	Gedrag dat de beroepskracht in woord, gebaar, houding zodanig voordoet aan een kind, dat het dit gedrag als vanzelfsprekend en passend bij een bepaalde situatie overneemt of nadoet.
Welbevinden	Gedrag en uitstraling van een kind dat aangeeft dat hij zich 'op zijn gemak' voelt, dat hij kan zijn wie hij is, dat hij zich veilig genoeg voelt om passende emoties te kunnen of durven uiten. Een kind moet een zekere mate van welbevinden ervaren om zich betrokken te kunnen voelen bij spel en bij andere mensen; welbevinden is een voorwaarde voor betrokkenheid.

Bijlage 2: Literatuurlijst

Balledux, M. (2005 3^e druk). *Werken aan welbevinden. Evalueren door observeren*. Amsterdam: SWP.

Boogaard, M., van Daalen-Kapteijns, M. & Gevers Deynoot-Schaub, M. (2012). *De kwaliteitsmonitor BSO. Een instrument waarmee de buitenschoolse opvang de eigen pedagogische kwaliteit in kaart kan brengen*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Boogaard, M., Hoex, J., van Daalen, M. & Gevers Deynoot-Schaub, M. (2013). *Pedagogisch kader gastouderopvang*. Amsterdam: Reed Business.

Heycop ten Ham, A. van, Hoex, J. & Roosenboom, W. (1994). *Handleiding Kwaliteitszorg kinderopvang*. Utrecht: NIZW.

Hoex, J. & Kunseler, F. (4^e druk 2011). *Tis knap lastig! Omgaan met lastig gedrag in de buitenschoolse opvang*. Amsterdam: SWP.

Hoex, J. & Kwok, S. (4^e druk 2009). *Pedagogische kwaliteit op orde. Een ordeningsinstrument voor pedagogisch beleid in kinderopvang en peuterspeelzaal*. Alkmaar/Utrecht: Buro Extern/NJi.

Jepma, IJ. & Muller, P. (2014). *Pedagogische kwaliteit moet blijken. Onderzoek naar de validiteit van het Veldinstrument observatie kindercentrum*. Utrecht: Sardes.

Keulen, A. van & Singer, E. (2012) *Samen verschillend. Pedagogisch kader diversiteit in kindercentra 0 – 13 jaar*. Amsterdam: Reed Business.

Laevers, F., Daems, M., De Bruyckere, G., Declercq, B, Silkens, K. & Snoeck, G. (2008). *ZiKo: Kindvolgsysteem voor baby's en peuters – Handleiding*. Leuven: CEGO Publishers.

Meij, H. & Hoex, J. (2001). *SPEEL. Samen werken aan kwaliteit in de peuterspeelzaal*. Utrecht: NIZW.

NCKO (2009). *De NCKO-Kwaliteitsmonitor. Het instrument waarmee kinderdagverblijven zelf hun pedagogische kwaliteit in kaart kunnen brengen*. Amsterdam: SWP.

Rixsen-Walraven, M. (2000). *Tijd voor kwaliteit in de kinderopvang*. Amsterdam: Vossiuspers AUP.

Schreuder, L., Boogaard, M., Fukkink, R. & Hoex, J. (2011). *Pedagogisch kader kindercentra 4-13 jaar*. Amsterdam: Reed Business.

Singer, E. & Kleerekoper, L. (2009). *Pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar*. Maarssen: Elsevier Gezondheidszorg.

Strik, A. & Schoemaker, J. (2014). *Interactievaardigheden. Een kindvolgende benadering*. Amsterdam: Reed Business Education.

Website Overheid.nl *Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen*.

IJzendoorn, M. van (1994). *Kwaliteit zonder kapesones. Een denkkader voor kwaliteitszorg in de welzijnssector*. Utrecht: NIZW.

IJzendoorn, R. van, Tavecchio, L, Riksen-Walraven, M. (2004). *De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang*. Amsterdam: uitgeverij Boom.

